



- မုံရွေး၄ထပ်ဇေတဝန်ရွှေကျောင်းနေ
- ရှင်ဘွဲ့အမည် "အရိယာဝံသ"။
- ရဟန်းဘွဲ့အမည် "အရိယာဝံသအာဒိစ္စရံသီ"
- ဘကြီးတော်မင်းတရားလက်ထက် အင်းဝနေပြည်တော်သို့ပင့်ဆောင်ပြီး မင်္ဂလာဘုံသာအုတ်ကျောင်းတော်သစ်၌ သီတင်းသုံးတော်မူရသော၊
- မင်းပေးဘွဲ့အမည် "ဣန္ဒြေဝဇိရာဘိလင်္ကာရသိရိဓဇမဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇဂုရု"။

‘မုံရွေး ဇုတိယ ဇေတဝန်ဆရာတော်ကြီး’

ဝေါဟာရပဏာသနိက္ခယံ

ပေမူကပထမဆုံးစက်တင်ပုံနှိပ်သည်မှ

ကိုရွှေသိမ်းပင်း စိမ်းခင်းကျင်းသည်။

မန်းရွှေပြည်စာအုပ်တိုက် ၀၉ ၅၁၈၁၇၁၅၊ ၀၉ ၇၉၃၇၉၀၉၅၈

mgyc.com

SAMPLE BOOK



mgyc.com

တန်ဖိုး

၅၀၀၀ ကျပ်

အုပ်ရေ

၅၀၀ အုပ်

အကြိမ်

ပထမအကြိမ်

ထုတ်ဝေသည့်အချိန်

၂၀၂၄ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ

မျက်နှာပုံ

ပန်းရွှေပြည်

ထုတ်ဝေသူ

ဦးသိမ်းမင်း (၀၀၉၁၂)

ပန်းရွှေပြည်စာအုပ်တိုက်

၃၃၄၊ ၈ လမ်း၊ ၁၁ ရပ်ကွက်၊

တောင်ဥက္ကလာပမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။

ပုံနှိပ်သူ

ဦးဇေယျာဦး (၀၁၅၇၉)

Silver Sky Press ပုံနှိပ်တိုက်၊

အမှတ် ၃၁၊ ၈၉ လမ်း၊ ကန်တော်ကလေး၊

မင်္ဂလာတောင်ညွန့်မြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။

စာအုပ်ချုပ်

မင်းဇော်

မုံရွေး ၄ ထပ် ဇေတဝန်ရွှေကျောင်းနေ

- ရှင်ဘွဲ့အမည် ‘အရိယာဝံသ’။

- ရဟန်းဘွဲ့အမည် ‘အရိယာဝံသ အာဒိစ္စရံသီ’

ဘကြီးတော်မင်းတရားလက်ထက် အင်းဝနေပြည်တော်သို့ ပင့်ဆောင်ပြီး

မင်္ဂလာဘုံသာအုတ်ကျောင်းတော်သစ်၌ သီတင်းသုံးတော်မူရသော၊

- မင်းပေးဘွဲ့အမည် ‘ဣန္ဒဝဇီရာဘိလင်္ကာရ သိရီဇေ မဟာဓမ္မရာဇာဓိ ရာဇဂုရ’။

“မုံရွေး ဒုတိယ ဇေတဝန်ဆရာတော်ကြီး”

ဝေါဟာရပကာသနိကျမ်း

ပေမူက ပထမဆုံးစက်တင်ပုံနှိပ်သည့်မူ။

ရန်ကုန် တက္ကသိုလ်များဗဟိုစာကြည့်တိုက် ပေမူအမှတ် ၆၅၃၈။

ကိုရွှေသိမ်းမင်း စိစစ်ခင်းကျင်းသည်။

ကျေးဇူးစကား

- ရန်ကုန် တက္ကသိုလ်များဗဟိုစာကြည့်တိုက် 'စာကြည့်တိုက်မှူး 'ဒေါက်တာလှိုင်လှိုင်ကြီး'၊
- ၎င်းစာကြည့်တိုက် ပေစာဌာနစိတ်မှူး 'ဒေါ်စုစုမြတ်ဌေး'၊
- ကွန်ပျူတာစာစီမံကြမ်းကို ဖတ်ရှုစိစစ် အကြံပေး သုံးသပ်ပေးပါသော ဆရာကြီး 'ဒေါက်တာထွန်းတင့်'၊
- ရည်ညွှန်းပျို့၏ ပုဒ်စဉ်နိပါတ်များကို အတတ်နိုင်ဆုံး ကြိုးစားရှာဖွေ တိုက်ဆိုင်ပေးသော မြန်မာစာဂုဏ်ထူးတန်း 'ကိုဇွန်ကိုဦး'၊
- ပေကူးမူမှ ပုံနှိပ်မည့် ကွန်ပျူတာမူဆင့်အထိ အတန်တန်သော စာပြင်ချက်များကို အထပ်ထပ်ပြင်ဆင်ပေးပါသော ပန်းရွှေပြည်စာအုပ်တိုက် ဝန်ထမ်းများအား ကျေးဇူးတင်လှပါကြောင်း မှတ်တမ်းပြုပါသည်။

ထုတ်ဝေသူစကား

‘နောက်ဆရာတို့ ရေးသားစီကုံးအပ်သော ပေါရာဏကထာလင်္ကာသစ်’ သည် ဒုတိယ မုံရွေးဇေတဝန်ဆရာတော် ‘ရှင်အရိယာဝံသ အာဒိစ္စရံသီ’ (သက္ကရာဇ် ၁၁၂၈-၁၁၉၀ ပြည့်) ထက် အစောကာလကပေါ်ခဲ့သော ပေါရာဏအဖြေလင်္ကာ-ဟု တိကျသောကောက်ချက်ကို ချနိုင်ပါသည်။

တစ်ဖန်- ဤ‘ဝေါဟာရပကာသနီကျမ်း’ ပါ လင်္ကာများသည် ‘မုံရွေးဆရာတော်လက်ရာ’ ဟုပင် ယူဆမည်လား။ သို့တည်းမဟုတ်- ဆရာတော်က အရင်ပေါ်ခဲ့သော ပေါရာဏလင်္ကာကို ဆရာတော်က ပကာသနီယ (ထင်စွာပြရာသော) ပြုသည်လော။ ‘ထင်စွာပြရာသော’ ဟူသည် ပေါရာဏကထာ (ရှေးစကားလုံးများ)သည် လင်္ကာ၌ အနက်တွဲပါပြီးဖြစ်သော်လည်း၊ ‘မည်သည့်ပျို့၊ မည်သည့်ဇချင်း စသည်တို့၌ မည်သို့မည်သို့သုံးသွားသည်ကို ဆရာတော်က ထုတ်နုတ်ကိုးကား ထင်စွာပြထားပါသည်။ နောက်ပိုင်း ပေါရာဏစကားလုံးအတော်များများကိုမူ ဆရာတော်သည် ပျို့ကိုး၊ ဇချင်းကိုး၊ မော်ကွန်းကိုးများ မပြုနိုင်တော့သည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ကျမ်းနောက်ဆုံးစာအရ ဆရာတော်ကျမ်းမာရေးသည် ထိုအချိန်က အတော်လေးချူချာနေပါပြီ။

အဓိကအချက်ကို ဆိုရပါလျှင်၊ ဤဝေါဟာရပကာသနီကျမ်းပါ လင်္ကာ ၁၁ ပိုဒ် (ပေါရာဏလင်္ကာသစ်) ကို ဆရာတော် ဖွဲ့-မဖွဲ့ပင် ဖြစ်ပါသည်။

* * *

မုံရွေးဆရာတော်အရင် တွင်းသင်းတိုက်ဝန် ဦးထွန်းညို (သက္ကရာဇ် ၁၀၈၈-၁၁၆၈ ခု)၏ ‘ပေါရာဏကထာကျမ်း’၌ တည်ပုဒ်စကားလုံး ၂၅၄ လုံးသာ ပါသည်။ ပျို့ကိုး၊ မော်ကွန်းကိုး၊ ရတုကိုးများပြုပြီး အနက်ဖွင့်ပါသည်။

‘ပေါရာဏကထာလင်္ကာဟောင်း’-ရှင်မဟာသီလဝံသ (သက္ကရာဇ် ၈၁၅-၈၈၀ ခန့်) ပြုစုသည်တွင်မူ ပေါရာဏစကားလုံးပေါင်း ၁၃၉ လုံးသာ ပါသည်။ ပျို့ကိုး၊ ရတုကိုး၊ ကျမ်းကိုးများ ပြမထားပါ။ ၎င်းကို ရှင်မဟာသီလဝံသ ပြုစုသည် မဟုတ်။ နောက်ဆရာတစ်ဦးဦးက ရှင်မဟာသီလဝံသ၏ ပါရမီတော်ခန်းပျို့၊ ဆုတောင်းခန်းပျို့တို့ပါ စကားလုံးများကို ထုတ်နုတ် အနက်ဖော်ကာ လင်္ကာစပ်ထားသည်။-ဟုလည်း ဆိုစားကြသည့်စကား ရှိပါသေးသည်။

အစကိုပြန်ကောက်ရသော်၊ ဝေါဟာရပကာသနီကျမ်းပါ ပေါရာဏလင်္ကာ ၁၁ ပိုဒ်၏ လက်သည်လင်္ကာဆရာသည် မုံရွေးဆရာတော် ဟုတ်-မဟုတ် ပညာရှင်တို့ ဆန်းစစ်အဖြေထုတ်ဖို့ပင် ဖြစ်သည်။

‘မုံရွေးဆရာတော်ကာလ’ သို့မဟုတ်၊ ‘သည့်ထက်အရင်ကာလ’ ဟု ဤလင်္ကာပေါ်သည့် ‘ကာလ’ ကိုမူ ခန့်မှန်း၍ရနိုင်ပါပြီ။

ကျွန်တော့်သဘောအရဆိုရပါလျှင် ကျမ်းပြုသူ စကားလင်္ကာ-စာ ၁၇၈ ခရ လင်္ကာ ၁၁ ပိုဒ်နှင့်တကွသော အနက်ဖွင့်ချက်များသည် မုံရွေးဆရာတော် လက်ရာဟုသာ ခံစားယုံကြည်မိပါသည်။

* * *

‘ပေါရာဏကထာပကာသနီကျမ်း’-ဟု ခေါင်းစီးမတပ်ဘဲ ‘ဝေါဟာရပကာသနီကျမ်း’-ဟု အမည်ပေးထားခြင်းမှာ မုံရွေးဆရာတော်ကိုယ်တိုင်မှ ဟုတ်ပါရဲ့လား။ နောက်ကာလ ပေစာရင်းသွင်းပုဂ္ဂိုလ်တို့ လက်ချက်လေလား ဟူသည်ကိုလည်း ပညာရှင်တို့ လေ့လာမှတ်ချက် ပြုစရာပင် ဖြစ်ပါသည်။

အချုပ်စကားကိုဆိုရလျှင်၊ မြန်မာစာပေပညာရှင်အဆက်ဆက်တို့သည် ကဗျာလင်္ကာ၊ စကားပြေ ရေးဖွဲ့ရာ၌ ဝေါဟာရစကားလုံးလေးများကို အလွန်အလွန်ပင် အလေးဂရုထားကြကြောင်း၊ လေးစားကြကြောင်း၊ နောက်လူတို့ အတွက် အနက်ဖွင့်ပေးကာ စာပေတာဝန်ကျေကြပါကြောင်းပါခင်ဗျား။

အားလုံးသို့ ကောင်းသောချစ်ခြင်းများဖြင့်
ကိုရွှေသိမ်းမင်း

‘ဝေါဟာရပကာသနီကျမ်း’၌
 ကျမ်းပြုဆရာတော်၏ စာကိုးစာညွှန်းများ ပြထားခြင်းကို ဤသို့တွေ့ရ
 သည်။

၁-	‘ဆု’	ဆုတောင်းခန်းပျို့	ရှင်မဟာသီလဝံသ
၂-	‘ပါ’	ပါရမီတော်ခန်းပျို့	ရှင်မဟာသီလဝံသ
၃-	‘ဘူ’	ဘူရိဒတ်လင်္ကာကြီး	ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ
၄-	‘ဇာတ်’	ဘူရိဒတ်ဇာတ်ပေါင်းပျို့	ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ
၅-	‘ကိုး’	စတုဓမ္မသာရ/ကိုးခန်းပျို့/ ဟတ္ထိပါလပျို့	ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ
၆-	‘သံ’	သံဝရပျို့	ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ
၇-	‘တိ’	ဗုဒ္ဓပုဂ္ဂိုလ်ပျို့	ရေးသူ-မသိ
၈-	‘ရီ’	မနော်ဟရီပျို့	နဝဒေး
၉-	‘ရတ်’	နဝရတ်ပျို့	ရှင်ဣန္ဒဂုတ္တ
၁၀-	‘ဘုံ’	နေမိဘုံခန်းပျို့	ရှင်အဂ္ဂသမာဓိ
၁၁-	‘ရဲ’	နေမိငရဲခန်းပျို့	ရှင်အဂ္ဂသမာဓိ
၁၂-	‘စိုး’	နေမိမဏ္ဍစိုးခန်းပျို့	ရှင်အဂ္ဂသမာဓိ
၁၃-	‘တ’	သုဝဏ္ဏသျှို သစ္စာခန်းပျို့	ရှင်အဂ္ဂသမာဓိ
၁၄-	‘ဌေး’	သုဝဏ္ဏသျှို သူဌေးခန်းပျို့	ရှင်အဂ္ဂသမာဓိ
၁၅-		ဂါထာခြောက်ဆယ်ပျို့	ရှင်ဘုန်းညို
၁၆-	‘သျှား’	သျှိုသျှားကန်ဘွဲ့မော်ကွန်း	ရှင်မဟာသီလဝံသ

- ၁၇- 'နိုင်' ပုံတောင်နိုင်မော်ကွန်း ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ
- ၁၈- 'တည်' တံတားဦးတည်မော်ကွန်း ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ
- ၁၉- 'စုန်' ပြည်စုန်မော်ကွန်း ရှင်ထွေးညို
- ၂၀- မဏိကုဏ္ဍလဝတ္ထု ဝရာဘိသဃီနာထဆရာတော်
- ၂၁- ဘုရင့်နှမတော်ဇချင်း နဝဒေး
- ၂၂- တပင်ရွှေထီးဇချင်း လှော်ကား ၃၀၀၀ မှူး
- ၂၃- မင်းတရားမယ်တော်ဇချင်း နဝဒေး
- ၂၄- မင်းရဲကျော်စွာစုန်ဇချင်း တလုတ်မြို့စား သင်္ခိယာ
- ၂၅- မင်းရဲဒိဗ္ဗဇချင်း ရှင်သံကို
- ၂၆- ရခိုင်မင်းသမီးဇချင်း အဒူမင်းညို
- ၂၇- ရဝေရှင်ထွေးအန်ချင်း ရဝေရှင်ထွေး
- ၂၈- 'နှစ်ကူးလည်၍' ချီရတု ရှင်တေဇောသာရ
- ၂၉- 'ခရီးမြေရှည်' ချီရတု နဝဒေး
- ၃၀- 'မတော်လေသည်' ချီရတု နဝဒေး
- ၃၁- တောင်ငူမင်းရတု နတ်ရှင်နောင်
- ၃၂- 'ခုနစ်ခွေလျှင်' ချီရတု မင်းခေါင်ဘုရင်

ဝေါဟာရပကာသနီလင်္ကာ ၁၁ ပိုဒ်

၁။ ။ မှတ်လေဖွယ်ပင်၊ နိဒါန်းဆင်မှု၊ ရှေးလျှင်သူဟောင်း၊ ခေါ်ဝေါ်ရှောင်း
လည်း၊ လမ်းကြောင်းမတွင်၊ ရှိလှည့်ကျင်၍၊ သိမြင်လွယ်ရန်၊ ဓိပ္ပာယ်
ပြန်အံ့။

လက်မွန်သည်ကား၊ ရှေးဖျားရှေးဦး၊ ကျီကျူးချွတ်လွဲ၊ ဖက်လဲတကင်း၊
ချစ်ခြင်းစုံမက်၊ ငေါင်ကန်မနာသာ၊ တံထွာသဘော၊ လဘောပြည့်လျှမ်း၊ ရမ်းပြည်း
ရိုသေ၊ ရဝေခန်းတိုက်၊ အကိုက်အညောက်၊ တောက်တပိုလျင်ဆော၊ သောကား
လွှားထောင်၊ ပြောင်ကားအကြီး၊ တသီးမှတ်ရန်၊ ကျွန်ပိုင်မယား၊ တပါးမှတ်လမ်း၊
ခြေမစွမ်း မှတ်သင့်၊ ယခင်ကားရှေး၊ ဦးလေးငြီးငွေ့၊ တပ်ပြေချစ်ကြင်၊ ရှောင်း
တခင် တောက်ပတ်၊ လျင်ဆော မှတ်လော၊ အမြတ်ရွှေမှောက်၊ မြစ်အောက်
ဥတ္တရ၊ ခြကားကွဲအက်၊ တက်လောင့်(လောက်)တက်လဲ၊ ဝမ်းထဲပူဆွေး၊ တံ
(တန်)ဆေးသုံ့သေး၊ ခေါ်ရေးတမန်၊ သဝဏ်(ဝန်)တံတား၊ မှာကြားစာစောင်၊
မြေခေါင်ရပ်ဝေး၊ မြတ်သန္ဓေကား၊ ဦးဆေးခေါင်းလျှော်၊ မျှိုသစ်(တစ်)ခေါ်၏။
လူဘော်ခေါ်ရေး၊ ခွက်သန္ဓေကား၊ ငွေကြေးဖလား၊ စူးစားကြံ(ရှာ)ဖွေ၊ ဖျား
ဒီရေနှင့်၊ ရွှေ(ရှေး)ကိုဂီဝါ၊ သာလကာကား၊ ချမ်းသာသုခ၊ အကံကား၊ ဟိန
ယုတ်မာ၊ ကင်္ကာမျက်မှောက်၊ ကောက်ကစင်းကား၊ သွားလာလမ်းစဉ်၊ ရဉ်ဟူ
သည်မှု၊ ဖြတ်သည် ဟူ၏၊ ပတူပယင်၊ ဖွဲ့နွဲ့ဆင်၏၊ ယဂင်အစီ၊ တလီဦးလုံး၊
ဆံထုံးခေါ်ထွေ၊ သျှောင်ခေါ်ချေသည်။ ။ မှတ်လေအစဉ်တလျားတည်း။

* ဝိုက်ကွင်း () အတွင်း ပြထားသည်များမှာ ဆရာကြီးဦးစိုးလှိုင်တည်းဖြတ်သော 'ပေါရာဏကထာ
၃ စောင်တွဲ' ပါ 'နောက်ဆရာတို့ ရေးသားစီကုံးအပ်သော ပေါရာဏကထာလင်္ကာသစ်' ဟူသော
မူစောင်ပါ စကားလုံးများ ဖြစ်ပါသည်။-စိစစ်ခင်းကျင်းသူ

၂။ ။ မှတ်လေဖွယ်သာ၊ နိဒါန်းဖြာပိမ့်။

ဥပါဘီလူး၊ ဝဲမကူးခြားသီး၊ ခါးဆီးပတ်ဝတ္ထု(ခါးဆီးဝတ္ထု)၊ အိမ်မှု
 လျော်ဒဏ်၊ တော်လှန်မင်းစစ်၊ သူကောင်းဖြစ်၏။ ကံမြစ်ဆုမွ၊ ဒွိဟနှစ်ကွဲ၊
 ဝတ်,ဥတ်၊ ဖွင့်မြဲတံခါး၊ ဆတ်မြားကြမ်းကြုတ်၊ နားမှုတ်ခေါ်တွင်၊ နားဝင်
 အောင်ဆို၊ ဗဟိုအလယ်၊ သဟယ်သဟဲ၊ မှီတွဲအဖော်၊ ခရော်ခရွတ်၊ မညီညွတ်
 တည်း။ ပူအက်ပူအစ်၊ ပူလောင်ချစ်စွ၊ သစ်သစ်ဆိုရန်၊ မကျန်မကြွင်း၊ သစ်ဆင်း
 ဘဒ္ဒရ(ဘဒြ)၊ လှေပွဲရု၏၊ လတော်သလင်း၊ ခပင်းခပဲ၊ မကွဲအများ၊ စိပ်ပြား
 (စိတ်ပြား)ဖွေရှာ၊ တတ်လိမ္မာရှင့်။ အာမသာ (အားမသာ)နှုတ်ကြမ်း၊ တံစမ်း
 ရေထွက်၊ တီတွက်ဖင့်နွဲ၊ တပဲတူမျှ၊ မဆွရှေးဖျား၊ လံပါးဖျဉ်းအိုး၊ ကိုးကိုးကား
 ကား၊ ရည်သွားတင့်တယ်၊ သွတ်လှယ်မပြတ်၊ ကတ်လတ်ကန်လန်၊ ကွန်ကား
 မြူးဟန်၊ ကွန်ကားပျံတက်၊ အနက်ဥစွာ၊ မန်းမှာစကော၊ နစ်နောစဆုံး၊ ဥပြုံး
 ခုံတိုင်၊ တောင်ကိုင်မြေရပ်၊ ဘေးလွတ်လပ်၏။ စပ်စပ်(ဆတ်ဆတ်)မုက္ခ၊ တဒဂံမူ၊
 ဘခဏသမုတ်၊ ဝက်ခုတ်(ခုပ်)ဝါကြိတ်၊ ဒလိဒ္ဒလာ(သာ)၊ ကပ္ပနာထီးကျန်၊
 ကိုင်ကန်ရေတွက်၊ တသက်လျာမူ၊ မကြာလျင်ဆော၊ ဖြန်းတောလျင်မြန်၊ တတန်
 ချပ်ချပ်၊ လျှပ်လျှပ်နှစ်မည်၊ လျင်သည်သာချည်း။ သိမ်းပြည်းရှိမ်းပြည်း၊ နှစ်နည်း
 ရှက်ကြောက်၊ သအောက်သအုံ(အုန်)၊ မုံမုံ(မုန်မုန်)ဆန်ဆန်၊ လူဌာန်ထွေထွေ၊
 ရှေ့နောက်ဖွေသည်။ ။ မှတ်လေအစဉ် စကားတည်း။

၃။ ။ မှတ်လေဖွယ်ကို၊ နိဒါန်းဆိုပိမ့်။

စိုစိုပြည်ပြည်၊ ကြာမြင့်သည်တည့်၊ တလည်လည်မူ၊ အတူတူတည့်၊
 ပစ္စုဆိုရိုး၊ ပုဆိုးဖြူလှုပ်(လှုပ်လှုပ်)၊ ကပ်လပ်အမြဲ၊ အော်လဲတဖုံ၊ တလုံလဲလဲ၊
 နှစ်ကွဲဆိုဟန်၊ ကြိမ်ဖန်အများ၊ ဒေါမားအိုးကြီး၊ တံစီး(တန်းစီး)ရွံ့ညွန်၊ မကန်
 လွန်ကဲ၊ ကုတ်သဲလုလွ၊ ပြုကြမကွဲ၊ လင်းကဲ(လင့်ကဲ)တဖြာ၊ မျက်နှာရှစ်ရစ်၊
 ချပ်တိချပ်နောင်၊ လျင်မြန်ဆောင်၏၊ ယခေါင်ဝေးရှည်၊ ကျိုးကြည်(ကျည်)

အားသံ၊ မောင်နှံလင်(လင်း)မှီး၊ မသီးမချား(ခြား)၊ လင်မယားတည့်၊ မီးတား
 တံတိုင်း၊ ပရိုင်း(ရိုဏ်း)ခြံပွတ်၊ ရှဲခတ်သမိုက်၊ တိုက်ရွေပေါ်ချော၊ စောကြော
 ထောက်ချင့်၊ နိမ့်မြင့်မြော်ရှု၊ ကယုကယင်၊ သွင်ပြင်တင့်တယ်၊ ဓဝယ်ညှင်းမျိုး၊
 အမိုးပိတ်ကွယ်၊ မဝယ်မလှယ်၊ မှတ်ဖွယ်ရှေးငြမ်း၊ ကမ်းလှမ်းမနီး၊ ဘုံမတီးမှု၊
 ခင်းနှီးပိတ်ပါး၊ စုလျားဖြူလွင်၊ ပေါ်တင်ပုဆိုး၊ အဲခိုးအားသံ၊ ခါရံကာလ၊
 ရံခါမျှတည့်၊ တိုင်းတွကြာရှည်၊ တရထည်မှု၊ တူသည်သဘော၊ မုနောစံခွင့်၊
 အတင့်အတော်၊ ထွေငေါသံငက်၊ နှုတ်ပွက်စကား၊ သိ(သီ)စားသိမြင်၊ ကျင်လျင်
 ကျမ်းခြင်း၊ ညီးလင်းတိမ်းစောင်း၊ နှစ်ထောင်းအားရမ်း၊ ဝမ်းကားမနော၊ နှမြော
 စုံမက်၊ အက်ကားရွင်မော၊ တိတ်တောလျှောကျ၊ ပတ်လျင်ယံနု၊ ယခုပစ္စုပ္ပန်၊
 အကုံသွန်၍၊ မချန်ပေးစွန့်၊ အစို့သွန်မှု၊ မချန်မခြင်း၊ ပေးကမ်းခြင်းတည့်၊
 ခွက်ခွင်းကိုမှု၊ လင်းကွင်းဟူ၏၊ မြန်လူသူစိမ်း၊ ခပ်သိမ်းလုံးခြုံ၊ ပတုံပလဲ့၊
 မရှိမဲ့တည့်၊ မဟဲ့၊မဟော့၊ မတွေ့၊မရှိ၊ နတ္ထိအနေ၊ လွဲမဲသွေသည်။ ။ မှတ်လေ
 အစဉ်မခြားတည်း။

၄။ ။ မှတ်လေခွန်ရှည်၊ နိဒါန်းဆည်ပိမ့်။

တိုးတည်(တူးတည်)အနီး၊ ဝဲ့ချီး(ခြီး)ချီးမြှောက်၊ အဆောက်အဦ၊
 ပည်းထူခြံရံ၊ နက်တံ တိမ်နက်၊ ကြံထက်(တက်)ပညာ၊ သည်လျာသည်ပင်၊
 ထို့ပြင်တရိုး၊ သည်မျိုးသည်ရန်၊ တတန်ဆွေသည်၊ ချစ်ကြည်မယွင်း၊ သည်ရင်း
 သခင်၊ ဆွေအိမ်ရှင်ကား၊ လင်နှင့်မယား၊ ခြားနားတသီး၊ ဇနီးအိမ်သူ၊ မယား
 ဟူ၏။ ပိလူပိတုံး(ပိတ်လူတန်စုန်း)၊ ဆုံးဆုံး(ဆုန်းဆုန်း)စဉ်ထွက်၊ ယွက်ယွက်
 ယွင်းယို၊ ဥဒါဟိုကား၊ လူဗိုလ်မစဲ၊ ပုလဲတမူး၊ ကြည်နူးမြတ်လေး၊ တင်ကျေး
 တွန့်တွန့်၊ အခွန်ဟူသည်၊ အရှည်အလျား၊ မှုစား(မှုန်းစား)နှိုးဆော်၊ ကော်ရော်
 ရိုသေ၊ မှည့်မည်းချေတည့်၊ ပလေလက်ချား၊ စကားပေါ့သွပ်၊ အောက်ရပ်အထဲ၊
 ပြိုင်တဲထိခိုက်၊ တိုက်ကားရိုက်ပုတ်၊ အစုတ်တသွယ်၊ ပေါယယ်ဖြင်ပည်း၊ နည်း

အခြားခြား၊ များ၏အဟုတ်၊ စရကုတ်ကား၊ သူယုတ်သိခြင်း၊ တင်းလင်း၊ တည်းလည်း၊ တန်းလန်းချည်းတည်း၊ နည်းမထူးပြီ၊ ဓိပ္ပာယ်ညီ၏၊ မဖီမဆန်၊ မကြူးလွန်တည့်၊ အိုးတန်အိုးခွက်၊ ဖုံးဖွက်စလောင်း၊ တောင်းကားအတို၊ တန်စို နုမျစ်၊ ဖက်ထစ်အမြဲ၊ ကြလဲခနောင်း၊ မြစ်ချောင်းရေဝဲ၊ စဲစဲအသစ်၊ စုလစ်အထွတ်၊ တမွတ်မြတ်ဖျား၊ ဟုပ်စားညဉ့်ငှက်၊ လုယက်ဖျက်ဆီး၊ သင်းသီးတခြား၊ ပြားနှင့် ဂနိုင်၊ မြိုင်နှင့်ရဂုံ၊ စုံနှင့်ဟေဝန်၊ ဟေမန်၊ ဟေမာ၊ ရိပ်သာမဆိုင်း၊ အင်တိုင်း၊ စေးပျစ်၊ တောချည်းဖြစ်၏၊ ညွန့်သစ်ဆောင်းဆောင်း၊ နှာမောင်းနွယ်ဖျား၊ ပုတ် ပေါင်း(ပုပ်ပေါင်း)ကားချုံ၊ လူ့ဘုံထွေထွေ၊ ခေါ်ကြချေသည်။ ။ မှတ်လေ အယဉ် အကျေးတည်း။

၅။ ။ မှတ်စိမ့်နောင်လာ၊ နိဒါန်းသာပိမ့်။

မထောင်းတာလူလတ်၊ ခပ်သွတ်လျင်ခုပ်၊ သရုပ်ဖော်ပြ၊ ကာလမရှည်၊ စက်ပန်း(ဝန်း)လည်တိုင်၊ တူးတည်သိပ်သည်း၊ ယရည်းဆင်ထိန်း၊ ပျော်စံကိန်း၏၊ မိန်းကားငြိမ်သက်၊ စက်ကားအိပ်ပျော်၊ ခဲလှော်ခက်ရပ်၊ ပိတ်စပ်အနံ့၊ သတင်း ပျံ၏၊ ဖိုရွံ့ကြောက်ငြင်၊ ရှင်ကိုအရည်း၊ ရထည်းပိတ်ထည်၊ စီရင်ကျည်သည်၊ ယွင်းဖည်(ဖီ)ယိုယိုင်၊ ကလိုင်ဆူရိုက်(ဂလိုင်ဂရိုက်)၊ အောက်ကလှိုက်၏၊ ထက် တိုက်ဆိုမှု၊ ယခုတိုင်အောင်၊ လူ့ဘောင်သက်ဆင်း၊ စင်းလျင်းမပြတ်၊ အပတ် တကုတ်၊ အားထုတ်အန်ချ(အမ်းချ)၊ ဝီရိယမယုတ်၊ ကုတ်ကုတ်ကော်ကော်၊ စေ့ဆော်လုံ့လ၊ တောင့်တသွေးချို၊ ဆုရည်းဆို၏၊ တံသို(တန်သို)တိုင်ဖူး၊ သောက် ရှူးစိုင်ရှူး၊ ဆေးတူးသောကြာ၊ မှို(မြို့)မှာကာလ၊ လျင်စွတဖြုတ်၊ ပါဠဂုတ် (ကုတ်)ကား၊ ဖော်ထုတ်ဋ္ဌကထာ၊ ပက်ပါရင်ဆိုင်၊ တိုင်ထိဆင်းရဲ၊ မကွဲအတ္ထ၊ တွင်းဆုံးကျသည်၊ ဒုက္ခအပြီး၊ အကြီးမိမိုင်း၊ ကြံသိုင်းမြော်မြင်၊ ဘင်ကားညစ် ကြေး၊ ချေးသစ်စေးတည်း၊ စိတ်စေးဝေါဟာ၊ နာလော့တိုက်တွန်း၊ ထင်ပန်း မှတ်ခြင်း၊ မယွင်းနှင်းပန်း၊ နှုန်းနှုန်းရည်တူ၊ ထက်မူဘဝဂ်၊ နရက်ကားအောက်၊

အဆောက်အားရိုး၊ နတ်ကိုးတင်ရွယ်၊ နတ်ပွယ်ဆိုနည်း၊ လက်တည်း လက်ကျပ်၊
ကွမ်းကပ်ပန်းတောင်း၊ ထောင်းကားနှိပ်စက်၊ အုတ်ကျက်ညံညံ၊ စဲသောင်ယံတည့်၊
ဆံထုံးစုလည်း၊ ရိုက်ကြည်းကျော်ဟိန်း၊ အပြိန်းလွန်လေ၊ ခွဲလိုက်ပေသည်။ ။
မှတ်လေ အစဉ်တပြေးတည်း။

၆။ ။ မှတ်လေစဉ်စီ၊ နိဒါန်းချိပိမ့်။

သွေးသီ(သည်)ပြောဆို၊ ဦးမစိုဟူက၊ မတောင့်တတည့်၊ တန္တ၊
မောသော၊ ခိုးသူ ဟော၏၊ ဖျောဖျောများလှ၊ ကံ့ပြည့်စုံ၊ များဥသံတည့်၊
တုံကားရပ်တည်၊ ကျည်ကားခိုင်မာ၊ မင်္ဂလာမျှ၊ ပြတို့ထွေးခံ၊ ဟစ်ကျော်သံကား၊
ကျံကျံတမည်၊ ကျည်ကျည်ကျာကျာ၊ ထွင်ဝေါဟာ၏၊ ငါသာကြုံးကြုံး၊ ဟုံးစုံး
သံပ၊ ဆင်က အဟည်း၊ မြေသော်ကြည်း၏၊ မြင်းလည်းအဟီ၊ သံပြီသံပြိုင်၊
အပြိုင်အညီ၊ သနီသနဲ၊ ခြမ်းအခွဲတည့်၊ ရှဲကားခွာသွေ၊ သဟေကျမ်းဝင်၊ သခင်
ကားတော်၊ သဲသောင်သော်မူ၊ ခေါ်ဝေါ်ပြင်ကြီး၊ စစ်စီးနှိုင်းရှဲ၊ ကြွင်းမဲ့ချက်ကုံ၊
အောက်အုံ ဆွေးမြည့်၊ များ၏ကြွေကြွေ၊ လွေလွေပည်းထူ၊ အောက်အူနံစော်၊
သရော်ညစ်ကြေး၊ ကြော့သွေးအကြောင်၊ သံလျောင်သံကြိုး၊ ကန်သင်းမျိုး(ပျိုး)
နှင့်၊ ကန်ရိုးကန်ပိုင်၊ ထိမ်းခုတ်ချိုင်၏၊ ချက်ရိုင်ပြည့်စုံ၊ ကြိုက်ကြံ့ချက်တွေ၊
မလေ့ဆိုရိုး၊ အမျိုးဒေသ၊ ကူလ(ကုလ)မဖောက်၊ ဝသီရောက်၏၊ လုံမစောက်မှာ၊
သမာစိဏ္ဏ၊ ကောင်းလှမဖောက်၊ အကျင့်ရောက်၏၊ ချောက်ကားကျော်ကြား၊
ချောက်ချား လှုပ်တုန်၊ ဖားခုန်ဖားဆင်း၊ နိမ့်နင်းမညီ၊ ကသီလင်တာ၊ ဆင်းရဲကျ၏၊
မျောက်မ လင်စောင်၊ ရှောင်ခွာသရည်း၊ ညစ်အထည်းတည်း၊ ထက်ချည်းယွင်းခွာ
(ကွာ)၊ သိစိမ့်မှာသည်။ ။ မှတ်စာ အပြင်အထွေတည်း။

၇။ ။ မှတ်လမ်းစဉ်စီ၊ တထုံးချီပိမ့်။

မြီကားသူကြွေး၊ ပစေးပဉ္စိ၊ ကြည်ဖြူမဆို၊ ရိသေကင်းလစ်၊ တစ်ကား
ဆွတ်ဖြန်း၊ ပွတ်တွန်းချောငင်၊ တွေးတောသင်မှု၊ ဆင်ခြင်နှိုင်းဆ၊ တလ္လရွံဖွယ်၊
နောင်မယ်ဆိုမှု၊ မယ်မောင်ဟူ၏၊ ရည်ချူလှမ်းဆွတ်၊ လွတ်ကားပူဇော်၊ လှူပွဲ
ဆော်၏၊ စော်(ငေါ်)မကောင်းချက်၊ အနံ့ပျက်၏၊ ငြိယုက်(ညှီရှက်)မရှောက်၊
စစ်တလောက် တီးမောင်း၊ ပေါင်းပည်းပေါင်းကုပ်၊ သူနုပ်ယုတ်မာ၊ အလျာ
ဟူသည်၊ ပုံလောင်း မည်၏၊ အထည်(သည်)အဝါ၊ တင့်တယ်စွာ၏၊ လံပါ
အင်စောက်၊ သဟောက်ညစ်ညမ်း၊ မအော်အမ်းကား၊ သွမ်း၏မှတ်ရာ၊ စူဖာ
ငယ်ကြီး၊ ဝဲချီးဆိုသည်၊ အံ့ဩသည်တည်း၊ ဖရည်ယစ်မူး၊ မယ်ဖြူးအိုးကင်း၊
သင်းချောစင်ကြယ်၊ ကုံကယ်အများ၊ ငွားငွားမှာသော်၊ အမြင့်မော်၏၊ ကုတ်ကော်
ခက်ခဲ၊ ဖအဲဖအဲ၊ ထွေငေါ်ထွေသံ၊ ဆိုသံစကား၊ နရားကြောက်ကြိမ်း၊ သိမ်း
ကား သိမ်းဆည်း၊ နည်းအထွေထွေ၊ များလှချေသည်။ ။ ကြံလေ ရှေးသူစာ
ဟောင်းတည်း။

၈။ ။ ကြံလေစရာ၊ ပြောပြမှာ(လှာ)အံ့။

တောင်တာရှည်လျား၊ မှန်မွှားဆိုလစ်၊ နစ်တုံပေါ်တုံ၊ ကြေးမုံမူကား၊
ကြေးပြားဖြူလွင်၊ မှန်အသွင်တည်း၊ ကြမ်းပြင်ဟူသည်၊ အကြည်ခေါ်ခြင်း၊
ကြမ်းတပြင်းလည်း၊ အတွင်းမဟူ၊ ပြင်ပင်ယူလော့၊ နည်းတူဆိုဟောင်း(ကောင်း)၊
လည်းကောင်းခေါ်ဆို၊ နှောင်းစိုခေါ်ကြ၊ နောက်ကာလတည်း၊ ခဏမဟုတ်၊
ချက်ဖြုတ် လျင်လျား၊ ချက်ကားအလယ်၊ ကသယ်ပညတ်၊ လိမ်းသပ်ဖွယ်မှု၊
ပြုသည်ငါးပါး၊ ရှစ်ကွက်ကျားကို၊ တကျစ်ဆို၏၊ ဦးကြို(ချို)ခေါ်မှတ်၊ တည့်မတ်
စူးစူး၊ မီးရှူးမြော်ကာ၊ ဖွားမျက်နှာမြင်၊ ရေပြင်တရှောင်း၊ ချီးသောင်းချီးမွမ်း၊
မြစ်၏ကမ်းကို၊ ခမ်းသမုတ်မြို့၊ ကမ်းနှုတ်စို့ကား၊ ကမ်းသို့နှုတ်ထိ၊ တရှိဆိုဟန်၊
မလွန်မကြူး(ကူး)၊ မူးမူးဆိုမြဲ၊ ဆဲဆဲအနီး၊ လုံးသီးလုံးပေါ၊ သဘောမိကာ၊

mgyoe.com

တမ်းစေကာတည်း၊ ပီလာဇကန်၊ မုကျ(မုချ)မှန်၏၊ လှန်ကန်ပွားတိုး၊ ရှေးရိုးမှာ
 ကား၊ ရှေ့သွားရှေ့ဦး၊ အထူးမှတ်ရာ၊ နွယ်တာ၊နံကာ၊ ဝါဆို၊ဝါခေါင်၊ ရှောင်ခဲ့
 တုံမှ၊ သံတူလမှု၊ ဝါကကင်းလွတ်၊ သီတင်းကျွတ်တည်း၊ ပူးပွတ်မကွာ၊ လဟာ
 (လတာ)ကျယ်ဝန်း၊ ကြငှန်းအမြတ်၊ ချေချွတ် ပြောဟော၊ ပြောကား (ပြောပ)
 အများ၊ ကုန်းကားရန်တိုက်၊ ခိုက်ဆဲ၊ခိုက်ဆည်း၊ နှစ်နည်း ရန်ဖြစ်၊ သရစ်အညွန့်၊
 အဝုန်(အခွန်)များစွာ၊ တကာအများ၊ စကားထွေထွေ၊ ခြားလှချေသည်။ ။
 မှတ်လေ ရှေးသူလမ်းကြောင်းတည်း။

၉။ ။ မှတ်လေစရာ၊ တကြောင်းမှာအံ့။

ပလာဟင်းလင်း၊ ညီးလင်းတိမ်းစောင်း၊ ဦးမထောင်းကား၊ ဘေးများမရှိ၊
 ပစိနှိပ်စက်၊ ယုတ်ယက်(ရုတ်ရက်)တခင်း၊ လက်ငင်းလျင်ဆော၊ ရုရောနှော
 တည်း၊ ပလော ဖြောင့်စင်း၊ ရောင်းရင်းတူကွ၊ ငယ်ကပျော်ပါး၊ ကစားကြခြင်း၊
 ရိုးရင်းမကွေ၊ ကြီးမိတ်ဆွေတည်း၊ ပြေကား မှုတ်ဝါး၊ ခုကား ပလွေ၊ ခေါ်ပြန်ချေ
 ၏၊ မြောင်(မြောက်)မြေ ပိုင်ဆန်း၊ လုပ်ငန်းပြေရုံ၊ ရိပ်မြဲနေရာ၊ 'ကုဟာ'တွင်မည်၊
 ကဝါသည်တည်း၊ ရမ်းသည်(ယမ်းပည်း)ရိသေ၊ ဆိုထွေတကွ၊ ရမ်းဘဲ(ယမ်းပဲ)
 သဘော၊ မှုတ်(မှတ်)လောဟုတ်သင့်၊ လေးဖင့်ဟူထွေ၊ ဣန္ဒြေစောင့်ရေး၊ ဆေး
 လေးစောင့်ချုပ်၊ ကြုပ်ကားအဆင့်၊ တဖျင့်ခြားနား၊ ချော်ကားကျန်းမာ၊ လွှာလွှာ
 ပါးပါး၊ ရှိုးရှား ကုန်စင်၊ ထိုပြင်တခြား၊ ယိုးယား ဟူရာ၊ ရှောင်ရှားခွာ၏၊
 'အမာ'ဟူသည်၊ 'အနာ'မည်၏၊ ပက်ပည်တည့်တည့်၊ ကြည်နည်(ကြည့်နဲ့)
 ကြည်နူ၊ ပျင်းရိယူလော့၊ ဟူမိကနား၊ မဆုတ်ရှားပြီ၊ ချောင်းကား ငယ်ည့်၊
 ပျို့(ဖြိုး)မှုဖွံ့၏၊ ဆွတ်ပျံ့(ဖြန့်)ဦသည်၊ လွမ်းစိတ်ပည်းစွ၊ လိပ်လည်းတိမ်းစောင်း၊
 တောင်းလောင်းခေါ်ဆို၊ ဖြတ်တို၏၊ ဦးမစိုမှာ၊ မရှာမဖွေ၊ စိမ့်ချေငြိမ်သက်၊
 မခေါက်ရက်လည်း၊ နှစ်သက်အင်ပြည့်၊ သလည့်သလွင်း၊ ရောနှောခြင်းတည့်၊
 ပြတင်းတံခါး၊ လေသွန်ထား၏၊ တခြားလူ့ဘောင်၊ ပြတည်းချောင်မှာ၊ အိပ်ရာ

တိုက်ခန်း၊ တုကျွန်းတုမဲ့၊ ပဲ့သူကြီးကို၊ ထမုံ(ထမုံ)ဆို၏၊ ငြင်ငြိုဆင်းရဲ၊ ကျည်တံ
 (ကြည်တံ)ဆိုချက်၊ သောက်ရေခွက်တည့်၊ လျက်ကား အပြား၊ အရှည်ကား
 လျောင်း၊ အန်ထောင်လုံလ၊ ဖျဖျညီစွာ၊ ညောင်းညာကြာရှည်၊ ဆိုရိုးတည်သည်
 ။ ။ အမည် ထူးထွေသောင်းပြောင်းတည်း။

၁၀။ ။ သောင်းပြောင်းထူးထွေ၊ စကားဖွေပိမ့်။

စီးရေတံလည်း၊ စနည်းသည်ကား၊ မြွက်ကြားကြောင်းဟိတ်၊ အမြိတ်
 ဆက်စ၊ အမ်းမရကား၊ အကျအရောက်၊ အထောက်မမီ၊ လှီလွှဲရှောင်တိမ်း၊
 မုဒိမ်းရန်ဘေး၊ ကုလေးကုလား(ကလေးကလား)၊ ထင်ရှားသိမြင်၊ ဖြင်ကား
 အများ၊ တခြားခေါ်ချင်၊ ဖျင်နှင့်သင်တိုင်း၊ မှတ်ပိုင်းဒုယင်၊ အင်္ကျီပင်တည်း၊
 စစ်ခွင်(နှင့်)စစ်ရေး၊ ကြသေးဆိုတုံ၊ ချပ်ဝတ်လုံတည့်၊ တပြုပြည်းပြည်း၊ ဖြစ်နည်း
 ဖြစ်ဟန်၊ ကြိမ်ဖန်များပြီး၊ မတီးမရာ၊ မအပ်စွာတည်း၊ လည်မာ ဘယက်၊
 ရိပ်မြွက်လျောင်းကာ၊ နီးစွာစေ့ချဉ်း၊ ခိုင်မျဉ်း ကြာနှေး၊ တတွေးစာနာ၊ တွေ့ကား
 (ထွေကာ) အကြံ၊ ဝလံနွယ်သီး၊ ပြုန်းတီးကျေညက်၊ ငက်ကားပြောဆို၊ စင်စို
 ရွက်စပ်၊ အောက်ရပ်အကျေ(အကြေ)၊ ရိုသေကျိုးနွံ၊ နွံကား နှိပ်စက်၊ တချက်
 ကလူ၊ နှိပ်စက်ယူလော့၊ မြီးကူသည်ကား၊ မြီးဖျားအဖြူ၊ ရည်တူဆုရ၊ ရည်မှတ်
 စွာတည့်၊ ထိုမှတသုန်၊ ခုန်ခဲတသွန်၊ နှစ်တန်ဆိုမှု၊ ရုံးတစု တည့်၊ ရောင်ပြုသလွင်၊
 တန်ဆာဆင်၏၊ ထက်ခွင်ထက်ဆို၊ အလိုလိုကား၊ တွန့်တို့နောက်ဆုတ်၊ သုတ်
 ကားသေပျောက်၊ သောက်ကားထိန်ဝင်း၊ လင်းယဉ်ဟူသည်၊ လှေရွက်မည်၏၊
 လူပြည်ရပ်မှာ၊ ဆိုဝေါဟာသည်။ ။ ။ ဘာသာ ရှေးရှေးနှောင်းနှောင်းတည်း။

၁၁။ ။ ရှေးရှေးနှောင်းနှောင်း၊ သောင်းပြောင်းဆိုရာ၊ မှတ်ကုန်နာလော့။

တံပြာ(တဖြာ)လှင်ကန်၊ ဆုံးစွန်နောက်ရောက်၊ ပန်းသပေါက်ဟု၊ ယူ
 ကောက်ခေါ်ကြ၊ အကံငကား၊ ဗာလမှတ်သား၊ စူးစားရှာလှည့်၊ တည့်လည်းမြဲပင်၊

လည်တောင်တင်ကား၊ ကုန်းခင်ခေါ်ဆို၊ မကုတ်ရွှိကား၊ ဝန်တိုကင်းပျောက်၊
 အစောက်ဟူသည်၊ ကာလမည်တည်း၊ လူပြည်သမုတ်၊ ရုတ်ရုတ်ဆိုကြ၊ အသံ
 ရ၏။ တန္တဘေးဏ်၊ အန်ထောင်မာန၊ ကြုံးပသံပေး၊ ဦးမလေးကား၊ ဝန်လေး
 ကွာလပ်၊ မီးယပ်သားဖွား၊ လူဖုန်းစားကား၊ သူတောင်းစားမျိုး၊ နှင်းနိုး၊ နှုန်းနှုန်း
 (နှုန်းနှိုင်း)၊ နှင်းပန်းနှိုင်းကား၊ မခြားတူလစ်၊ မနှစ်မရှား၊ သနားစုံမက်၊ မွေးသက်
 လောမ၊ ပျင်းမွေးရ၏၊ ထိုမှတနည်း၊ တိလင်းကျည်းမှာ၊ ကွယ်ကာမယှဉ်၊
 သည်ကား အသရေ၊ ချေကားမဲ့မည်း၊ အထည်းညစ်ကြေး၊ ကပ်စေးနှုတ်၊ ချံကား
 ခွဲဖဲ၊ တုန်လှုပ်ချဲ့တည်း၊ လေးတွဲဂုဏ်ရှိ၊ မှတ်ဘိတကွဲ၊ လေးတွဲဆင်ခြင်၊ ယူငင်
 စမ်းစုံ၊ လေးကုံငြိမ်သက်၊ တချက်ယှဉ်နည်း၊ မောင်နည်းဆွေနည်း၊ ချစ်စည်းမပျို၊
 ထဲကြည်ညို၏၊ မိုမိုရွားရွား(မိုမိုထွားထွား)၊ ရှည်လျားဟောင်းမြင်း၊ နီးခြင်းစေ့ချင်း၊
 မျဉ်းကား အိပ်ကာ၊ စက်(ခင်း)အိပ်ရာတည့်၊ ရှောက်ရွာမိုးသီး၊ အတီးရှေးစဉ်၊
 တံမျဉ်(မတည်)ခေါ်ခြင်း၊ နိမိတ်ခင်းတည်း၊ တရင်းတဘောင်၊ ရွှေတောင်ကား
 နန်း၊ ခေါ်ရိုးမှန်းသည်။ ။ ဥဒါန်း နည်းမှန်မစောင်းတည်း။

နမောတဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ပထမပိုဒ်^၁

မှတ်လေဖွယ်ပင်၊ နိဒါန်းဆင်မှု၊ ရှေးလျှင်သူဟောင်း၊ ခေါ်ဝေါ်ရှောင်း
လည်း၊ လမ်းကြောင်းမတွင်၊ ရှိလှည့်ကျင်၍၊ သိမြင်လွယ်ရန်၊ ဓိပ္ပာယ်ပြန်အံ့။
လက်မွန်သည်ကား၊ ရှေးဖျား၊ ရှေးဦး၊ ကျိကျူးချွတ်လွဲ၊ ဖက်လဲတကင်း၊
ချစ်ခြင်းစုံမက်၊ ငေါ်ငက်မနာသာ၊ တံထွာသဘော၊ လဘောပြည့်လျှမ်း၊ ရမ်းပြည်း
ရိုသေ၊ ရဝေခန်းတိုက်၊ အကိုက်အညောက်၊ တောက်တပိုလျှင်ဆော၊ သောကား
လွှားထောင်၊ ပြောင်ကားအကြီး၊ တသီးမှတ်ရန်၊ ကျွန်ပိုင်မယား၊ တပါးမှတ်လမ်း၊
ခြေမစွမ်းမှတ်သင့်၊ ယခင်ကားရှေး၊ ဦးလေးငြီးငွေ့၊ တပ်ပြွေချစ်ကြင်၊ ရှောင်
တခင် တောက်ပတ်၊ လျင်ဆော မှတ်လော၊ အမြတ် ရွှေမှောက်၊ မြစ်အောက်
ဥတ္တရ၊ ခြကားကွဲအက်၊ တက်လောင့်တက်လဲ၊ ဝမ်းထဲပူဆွေး၊ တံဆေးသုံ့သေး၊
ခေါ်ရေးတမန်၊ သဝဏ်တံတား၊ မှာကြားစာစောင်၊ မြေခေါင်ရပ်ဝေး၊ မြတ်
သန္ဓေကား၊ ဦးဆေးခေါင်းလျှော်၊ မျှိုသစ်ခေါ်၏။ လူဘော်ခေါ်ရေး၊ ခွက်သန္ဓေ
ကား၊ ငွေကြေးဖလား၊ စူးစားကြံဖွေ၊ ဖျားဒီရေနှင့်၊ ရွှေကိုဂီဝါ၊ သာလကာကား၊
ချမ်းသာသုခ၊ အကံငကား၊ ဟိနယုတ်မာ၊ ကင်္ကာ မျက်မှောက်၊ ကောက်ကစင်း
ကား၊ သွားလာလမ်းစဉ်၊ ရည်ဟူသည်မှု၊ ဖြတ်သည်ယူ၏။ ပတူပယင်၊ ဖွဲ့နွဲ့ဆင်၏။
ယဂင်အစီ၊ တလီဦးလုံး၊ ဆံထုံးခေါ်ထွေ၊ သျှောင်ခေါ်ချေသည်။ ။ မှတ်လေ
အစဉ်တလျားတည်း။ -ဟူသောပထမပိုဒ်၌ အဓိပ္ပာယ်ကား-

၁။ စာ ၂၅ ၌ 'ဒုတိယပိုဒ်'-ဟု မူလကျမ်းဖြည့်သူက ပြထားသောကြောင့် ယခုအပိုဒ်ကို 'ပထမပိုဒ်'-
ဟု ပြလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဝေကူးမူ၌ 'ပထမပိုဒ်' ဟု ပြထားပါ။-စိစစ်ခင်းကျင်းသူ

- ၁။ 'လက်မွန်'သည်ကား- ရှေးဖျား,ရှေးဦး။
- ၂။ 'ကျိကျူး' -ချွတ်လွဲ။
- ၃။ 'ဖက်လဲတကင်း' -ချစ်ခြင်းစုံမက်။
- ၄။ 'ငေါင်က' -မနာသာ။
- ၅။ 'တံထွာ' -သဘော။
- ၆။ 'လဘော' -ပြည့်လျှမ်း။
- ၇။ 'ရမ်းပြည်း' -ရိုသေ။
- ၈။ 'ရဝေ' -ခန်းတိုက်။
- ၉။ 'အကိုက်' -အညောက်။
- ၁၀။ 'တောက်တပို' -လျင်ဆော။
- ၁၁။ 'သောကား' -လွှားထောင်။
- ၁၂။ 'ပြောင်ကား' -အကြီး။ တသီးမှတ်ရန်၊
- ၁၃။ 'ကျွန်ပိုင်' -မယား၊ တပါးမှတ်လမ်း၊ ခြေမစွမ်း မှတ်သင့်။
- ၁၄။ 'ယခင်ကား' - ရှေး။
- ၁၅။ 'ဦးလေး' -ငြီးငွေ့။
- ၁၆။ 'တပ်ပြေ' -ချစ်ကြင်။
- ၁၇။ 'ရှောင်တခင်', 'တောက်ပတ်' - လျင်ဆော မှတ်လော။
- ၁၈။ 'အမြတ်' -ရွှေမှောက်။
- ၁၉။ 'မြစ်အောက်' -ဥတ္တရ။
- ၂၀။ 'ခြံကား' -ကွဲအက်။
- ၂၁။ 'တက်လောင့်တက်လဲ' -ဝမ်းထဲပူဆွေး။
- ၂၂။ 'တံဆေး', 'သုံ့သေး' -ခေါ်ရေး တမန်။
- ၂၃။ 'သဝဏ်', 'တံတား' - မှာကြားစာစောင်။
- ၂၄။ 'မြေခေါင်' -ရပ်ဝေး။

- ၂၅။ 'မြတ်သန္ဓေ' ကား-ဦးဆေးခေါင်းလျော်၊ 'မျိုးသစ်' ခေါ်၏။
- ၂၆။ လူဘော်ခေါ်ရေး၊ 'ခွက်သန္ဓေ' ကား-ငွေ၊ကြေးဖလား။
- ၂၇။ 'စူးစား' -ကြံဖွေ။
- ၂၈။ 'ဖျား' -ဒီရေနှင့်။
- ၂၉။ 'ရွှေ' ကို ဂီဝါ။
- ၃၀။ 'သာလကာ' ကား-ချမ်းသာသူခ။
- ၃၁။ 'အကံင' ကား၊ ဟိနယုတ်မာ။
- ၃၂။ 'ကင်္ကာ' -မျက်မှောက်။
- ၃၃။ 'ကောက်ကစင်း' ကား-သွားလာလမ်းစဉ်၊
- ၃၄။ 'ရည်' ဟူသည်မူ၊ ဖြတ်သည် ဟူ၏။
- ၃၅။ 'ပတူပယင်' -ဖွဲ့နွဲ့ဆင်၏။
- ၃၆။ 'ယဂင်' -အစီ၊ တလီ 'ဦးလုံး'၊ 'ဆံထုံး' ခေါ်ထွေ၊ 'သျှောင်' ခေါ်ချေသည်။ ။ မှတ်လေ အစဉ်တလျားတည်း။

၁။ လက်မွန် သည်ကား၊ ရှေးဖျား၊ရှေးဦး ဆိုရာ၌-

'လက်မွန်' ဟူသည်ကား 'ရှေးဖျားရှေးဦး' ဆိုလိုသည်။ ဆိုထုံးကား ဆုတောင်းခန်း၌ 'ရှေးဖျားလက်မွန်၊ မမြင်ဟန်ကို၊ တသွန်ဤတွင်၊ ပါရမီ၌ 'ပြုပ်ကာလက်မွန်၊ ခဏဝန်တွင်၊ ခင်တန်ကောင်းစွာ၊' -၉* ပုံတောင်နိုင်၌ 'ပိုင်းခြားတတန်၊ ဖော်ပြညွှန်သည်၊ လက်မွန်အစ၊ ပထမ တည်း။' -၁၁-ဟူသောထုံးကို ထောက်၍သိရာသည်။

* ဤအနက်ထင်းထင်းပြဂထန်းများသည် ဆိုင်ရာပျို့များ၊ မော်ကွန်းများ၏ ပုဒ်စဉ်နံပါတ်များ ဖြစ်ပါသည်။ ရှေးပေမူများ၌ ပုဒ်စဉ်နံပါတ်များ မပါတတ်ပါ။ နောက်စက်တင်ပုံနှိပ်သူများကသာ ပျို့၊ ဇချင်း၊ မော်ကွန်း စသည်တို့တွင် ပုဒ်စဉ်နံပါတ်ထိုးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ။ ယခုပုဒ်စဉ်နံပါတ်များကို ဆရာတော် ကိုးကားပြရာ ပုံနှိပ်ပြီး ပျို့၊ မော်ကွန်းစာအုပ်များမှ ယူထည့်ပါသည်။

၂။ ကျိကျူး-ချွတ်လွဲ ဆိုရာ၌

‘ကျိကျူး’ သည် ချွတ်လွဲ၊ ပြောင်းရွှေ့သည်။ ထုံးကား-

ပါရမီတွင် ‘ဆိုအပ်ကျိကျူး၊ ချွတ်ဖူးသောခါ၊ မရှိစွာတည်း၊’-၄၁

ဘူရိဒတ်တွင် ‘ရဲဘုန်းတို့မျှ၊ ကာလကျိကျူး၊ မရှာဘူးသည်၊’-၃-

ဟု စပ်လေသည်ကိုထောက်၍ သိရာသည်။

၃။ ဖက်လဲတကင်း-ချစ်ခြင်းစုံမက် ဟူရာ၌

‘ဖက်လဲတကင်း’ ဟူသည်ကား ‘စုံစုံမက်မက် နှစ်သက်ဖွယ်ပြုသည်။’

-ဟု ဆိုလိုသည်။ ဆိုထုံးကား-

ဇာတ်ပေါင်းတွင် ‘မလာဝမ်းထဲ၊ မုသားစွဲ၍၊ ခြေဆွဲလက်ဆွဲ၊ ဖက်လဲ

တကင်း၊ သိမ်းမြန်းခြင်းဖြင့်၊ ပေလျှင်းလိလိ။’-၄၂

ပါရမီတွင် ‘နှစ်သက်အင်ရွဲ၊ ဖက်လဲတကင်း၊ သိမ်းမြန်းခြင်းဖြင့်၊’-၅၇

၎င်းတွင် ‘စုံမက်အင်ရွဲ၊ မြင်ဆဲဆဲ၌၊ ဖက်လဲတကင်း၊’-၇၄

ဘူရိဒတ်တွင် ‘စုံမက်မရဲ၊ ဖက်လဲတကင်း၊ သားရင်းတို့အား၊’-ဟူသော

ထုံးကို မှတ်ရာသည်။

၄။ ငေါ်ငက်-မနာသာ ဟူရာ၌

‘ငေါ်’ ကား မသာမယာ။ ‘ငက်’ ကား အသံတည်း။

ဆုတောင်းခန်းတွင် ‘ဝမ်းတွင်ပါလျက်၊ ပညာဖုံဖုံ၊ အတလံလျှင်၊ တုံတုံ

ချက်ချက်၊ မငက်စကား၊’-၁၄၇- ဟူ၍လည်းကောင်း။

ပါရမီတွင် ‘လှူခံလျက်တည်း၊ ငက်၍လည်းကောင်း၊ ပတောင်းပ

စေ၊’-၆၁-ဟူ၍လည်းကောင်း။

ဆုတောင်းခန်းတွင် ‘ထုတ်ချင်းမြေမို့၊ ကောင်းကင်ကြိုးသို့၊ တံပိုးနှင့်

တက်၊ သံငက်ကျော်ကျော်၊ ငေါ်လည်းမထူး၊ ဧသံကြူးလျက်၊’-၁၀-ဟူ၍

စပ်သောကြောင့် 'ငက်' မှာ 'အသံစကား'ကို ယူရမည်။ 'ငေါ' မှာ 'မသာ
မယာ' ဟူ၍ ခွဲ၍ယူရမည်။

'ငေါငက်' ဟူ၍ ပေါင်း၍ဆိုထုံးကား

ဆုတောင်းခန်းတွင် 'တံစမ်းလည်းထွက်၊ ငေါငက်မချေ၊ သားငှက်
ထွေတို့၊' -၆၅-ဟူ၍လည်းကောင်း။

ဆုတောင်းခန်းတွင် 'သက်သက်ထွေငေါငက်၏။' -ဟူ၍လည်း
ကောင်း၊

'ရံတားလွယ်ကာ၊ ငက်ပစ္စာမှု၊ နှလုံးပြု၍၊' -၉၈-ဟူ၍လည်းကောင်း။

ပါရမီတွင် 'လှူခံလျက်တည်း၊ ငက်၍လည်းကောင်း၊ ပတောင်းပစေ၊
ဟူ၍လည်းကောင်း စပ်သည်ကိုထောက်၍ 'ငက်' မှာ 'အသံ' ဟူ၍
နှုတ်ရာသည်။

၅။ တံထွာ-သဘော စပ်ရာ၌

'တံထွာ' ဟူသည်ကား 'သဘောဓမ္မတာ' ဟူလိုသည်။

ဇာတ်ပေါင်းတွင် 'နတ်ပေါင်းညီညာ၊ တောင်းပန်ထွာသော်၊ တံထွာ
ငါးခု၊ ရှုလတ်တုံခြင်း၊' -၁၀၇-ဟူ၍လည်းကောင်း။

ကိုးခန်းတွင် 'မိဘတံထွာ၊ သားတကာနှင့်၊ တစ်ရာနှစ်ကဲ၊ လည်ချင်း
နွဲလည်း၊ ရောင့်ရဲမထင်၊' -၄၅-ဟူ၍လည်းကောင်း။

ဘုံခန်းတွင် 'မင်းတို့ဖွယ်ရာ၊ ကျင့်တံထွာဖြင့်၊ ဆန္ဒာဒေါသာ၊ ဟူ၍
လည်းကောင်း။

ကိုးခန်းတွင် 'ပြည်ထဲပြည်လာ၊ သာ-မသာကာ၊ တံထွာကိန်းခန်း၊'

ဘူရိဒတ်တွင် 'ဘုရားတံထွာ၊ ဓမ္မတာဖြင့်၊ တကာတို့ကို၊'

သစ္စာခန်းတွင် 'သူတော်တကာ၊ ကျင့်စရာသား၊ တံထွာမချွတ်၊' -၇

၄င်းသစ္စာခန်းတွင် 'စဉ်ဆက်တံထွာ၊ လူဖွယ်ရာဖြင့်၊ ကြမ္မာသမ်း
မိုး၊' -၁၁၅-ဟူ၍ စပ်သည်။

၆။ လဘော-ပြည့်လျှမ်း ဟူရာ၌

'လဘော' ဟူသည်ကား 'အပြည့်တင်းကျမ်း' ဟူလိုသည်။

ပါရမီတွင် 'မြစ်တို့လဘော၊ အာသဝေါကို၊ ကျလျှောဖျားရေ၊' -၁၄-
ဟု စပ်ဆိုသည်။

၇။ ရမ်းပြည်း-ရိသေ ဟူရာ၌

'ရမ်းပြည်း' ကား 'ရိသေသည်' ဟူလိုသည်။

ဆုတောင်းခန်းတွင် 'မာန်ဟုံချုပ်တည်း၊ ရမ်းပြည်းရိသေ၊ ပူဇော်
စေမှ၊' -၁၁၆-ဟူ၍လည်းကောင်း။

ပါရမီတွင် 'ပတိတ်အားနည်း၊ မုန်တိုင်းတည်းလည်း၊ ရမ်းပြည်းထွေ
ငေါ၊ ကျွန်နှင့်တော်သို့၊' -၂၈-ဟူ၍လည်းကောင်း စပ်သည်။

၈။ ရဝေ-ခန်းတိုက် စပ်ရာ၌

'ရဝေ' ဟူသည်ကား 'ခန်းတိုက်' ဆိုလိုသည်။

နန်းကျောင်းသဂြိုဟ်နိဿရုပ်ပိုင်း၌ ဂဗ္ဘသေယျကအဆုံးအဖြတ်၌ 'ဂဗ္ဘ'
သဒ္ဒါသည် 'ရဝေ' ကို ဟောသည်။ 'အဆီးအတား' ဆိုလိုသည်။ -ဟူ၍
မိန့်တော်မူသည်။

ဘုံခန်း၌လည်း 'ခြူးညွန့်ခွေလျက်၊ ရဝေဆိုက်ထား၊ မုက်မှောင်တား
လည်း၊' -၄-ဟု စပ်သည်နှင့် ညီပေသည်။

ဘူရိဒတ်တွင် 'ပြန်လတ်တုံပေ၊ အောက်မေ့ချေက၊ ရဝေထဲချောင်း၊
ရွှေတောင်နန်းအိမ်၊ မင်းစည်းစိမ်၌၊' -၅၃-ဟူ၍လည်းကောင်း။

mgjoe.com

သုဝဏ္ဏသာမဋ္ဌိ 'ရဝေနန်းချောင်း၊ ဘုံတဆောင်ဝယ်၊' -သစ္စာခန်း ၈
 မင်းတရားမယ်တော်ဧချင်းတွင် 'ကိုယ်လုပ်ရွေ့တို့၊ ရဝေနန်းချောင်း၊
 ပျော်အောင်အောင်လျှင်၊' -၂၁-ဟု စပ်သည်။ ဤမယ်တော်ဧချင်းတို့၌ 'နန်း'
 ဟူသော စကားနှင့်နှိုင်း၍ 'ရဝေ' ဟူသည်ကား 'နန်းအိမ်' ဟူ၍ အချို့ယူလေ
 သည်။ 'တိုက်' ဖြစ်သည်ကို သိစေလို၍ 'ချောင်း' ဟူသောစကားကို ထည့်၍စပ်
 သောကြောင့် နန်းကျောင်းဆရာတော်မိန့်တော်မူတိုင်း 'တိုက်ခန်း' ကိုဆိုသည်ဟူ၍
 မှတ်ကုန်သည်။

၉။ အကိုက်-အညောက် ဟူရာ၌

'အကိုက်' ဟူသည်ကား 'အစေ့က ပေါက်သစ်စဖြစ်သော အညောက်'
 ဟုလိုသည်။ ထုံးကား-

ပါရမီတွင် 'သူမွန်ရသေ့၊ ဖွားသည့်နေ့၌၊ အကိုက်အညောက်၊'
 ဆုတောင်းခန်းတွင် 'အကိုက်စဉ်ဖြာ၊ ကုသိုလ်ညာတိ၊'
 သုဝဏ္ဏသာမတွင် 'သူငယ်အလျောက်၊ မြကိုက်ညောက်သို့၊ သွယ်
 ခေါက်ရစ်စည်း၊' -သစ္စာခန်း ၂၀၀

ဂါထာခြောက်ဆယ်တွင် 'ရတုအလိုက်၊ ခက်ချင်းဆိုက်၍၊ အကိုက်ငုံဖူး၊'
 တံတားဦးတည်တွင် 'အကိုက်ပီပီ' ဟူသောထုံးကို မှတ်ရာသည်။
 'အကိုက်သွန်းသွန်း၊ ညွန့်ညွန့်လန်းလျှင်' -တံတားဦးတည် ၇-ဟူသော
 ထုံးကို မှတ်ရာသည်။

၁၀။ တောက်တပို-လျှင်ဆော ဟူရာ၌

'တောက်တပို' ဟူသည်ကား 'လျှင်လျှင်ဆောဆော' ဆိုလိုသည်။
 ထုံးကား-

ကိုးခန်းတွင် 'လျှင်တောက်တပို၊ ရက်ကြွင်းတို၏၊ နဂိုပိုက်သိမ်း၊' -၁၀

ဆုတောင်းခန်းတွင် 'အလှူကုသိုလ်၊ တောက်တပိုဟု၊ ကိုယ်နှင့် အသက်၊' ဟူသောထုံးကို မှတ်ရာသည်။

၁၁။ သောကား-လွှားထောင် ဟူရာ၌

'သောကား' ဟူသည်ကား 'ထောင်ထားပလွှားသည်။' ဟူလိုသည်။

ဆိုထုံးကား-

ဆုတောင်းခန်းတွင် 'ကလေးကလား၊ သောကားပီပီ' -၅၅-ဟူသော ထုံးကို မှတ်ရာသည်။

၁၂။ ပြောင်ကား-အကြီး ဟူရာ၌

'ပြောင်' ဟူသည်ကား 'အကြီး' ဆိုလိုသည်။ ထုံးကား-

ဟတ္ထိပါလ^၁ တွင် 'ငါ့သားညီနောင်၊ ရှိလောက်အောင်တည့်၊ ကြီးပြောင် စင်မြောက်၊' -၁၆

ရတနာပြောင်မွန်^၂ တွင် 'ပြုံးပြက်ဝါရောင်၊ ကိုယ်လုံးလောင်သော၊ မုန် ပြောင်ပြောက်ကြီး၊'

ဘုံခန်းတွင် 'ကြီးမြင့်စင်ပြောင်၊ တောင်ကားသိန္ဓော၊'

ဘုရင့်နှမတော်ဇချင်း၌ 'ဧရာယဉ်ပြောင်၊ မြောက်နှင့်တောင်ကို၊' -၁၉

ခုနစ်ခွေလျှင်ချီရတု^၃ တွင် 'စမ္မာပန်းလောင်၊ ယဉ်ပြောင်တစင်း၊ ပြည့် လင်းဧရာ၊' -ဟု စပ်သည်။ ဤပျို့၌ 'ယဉ်ပြောင်တစင်း' ဟူသောဝိသေသနကို

'ပြည့်လင်းဧရာ' ဝိသေသစပ်၍ 'မြစ်ကြီးမြစ်မ' ဟု သိရာသည်။

ဤများကိုထောက်၍ 'ပြောင်' ကား 'အကြီး' ဆိုလိုသည်။

၁။ 'စတုဓမ္မသာရ ကိုးခန်းပျို့' ကို ညွှန်းသည်။

၂။ 'ရတနာပြောင်မွန်မော်ကွန်း'

၃။ အင်းဝ ပထမမင်းခေါင်ဘုရင်ဆို အင်းဝမြို့ပွဲရတု။

၁၃။ တသီးမှတ်ရန်၊ ကျွန်ပိုင်-မယား ဆိုရာ၌

'မယားကြီး,မယားလတ်, မယားငယ်' - ၃ ပါးမှအလွတ် 'အပြောင်' ဟူ၍ရှိသည်။ အပြောင်သည်လည်း 'လင်ပါအပြောင်', 'မယားပါအပြောင်', 'လင်မယား ၂ ပါးစုံပိုင်အပြောင်' -ဟူ၍ ၃ ပါးရှိကြောင်းကို မနုဿာရအကျယ် စသောဓမ္မသတ်ကျမ်းများတွင် ဆိုသည်ဖြစ်၍ 'အပြောင်' ဆိုသည်ကား 'မယားငယ်' မဟုတ်။ အပြောင်အခြား ဖြစ်သည်။ 'ကျွန်မယား' ဆိုလိုသည်။

ပါရမီတွင်လည်း 'မယားပြန်ပြောင်၊ မောင်နှမရင်း' ဟု 'မောင်နှင့်နှမ' ကို ဒွန်ပြု၍ စပ်သကဲ့သို့၊ 'မယား' နှင့် 'ပြန်ပြောင်' ကို ဒွန်ပြု၍ အခြားစပ်သောကြောင့် 'မယားငယ်' မဟုတ်။ 'ကျွန်မယား' သာ ယူသင့်သည်။

တပါးမှတ်လမ်း၊ ခြေမစွမ်းမှတ်သင့် ဆိုသည်မှာလည်း

'ပြောင်' ဆိုသည်အရာဝယ် 'ခြေမစွမ်း' မှတ်ရာသည်။ ထုံးကား- 'တကိုယ်ပြောင်ပြောင်၊ ငေါင်းအယောင်လျှင်၊ လှင်တောင်လှင်ကန်၊ ခြေဆန်လက်ခိုင်၊ မြင်းကျိုးယိုင်သို့၊' ဆိုသည်။-ဆုတောင်းခန်း ၁၄၇

ပင်းယရာဇဝင်မှာလည်း ခြေမစွမ်းသည့်မင်းကို 'ဥစ္စနာပြောင်' ခေါ်သည့်ထုံးနှင့် ညီစွာမှတ်ရာသည်။

ဆုတောင်းခန်းတွင် 'ဘေးကုံအောင်ကို၊ အပြောင်ညီစွာ၊ ချမ်းသာခါ၌၊' -၄၈

ငရဲခန်း၌ 'အဖြူအနီ၊ အပြောင်ညီလျက်၊' -၃၂-စပ်သည်။

'အပြောင်' ကား 'ညီညွတ်သည်' ဆိုသည့်စကား ရောက်၏။ အသုံးအစွဲ နည်းချေ၏။

၁၄။ ယခင်ကား-ရှေး ဟူရာ၌

'ယခင်' ဆိုသည်ကား 'ရှေးကာလ' ဟူလိုသည်။ ထုံးကား-

mggyoe.com

ဇာတ်ပေါင်းတွင် 'ချိန်ဆုံးခါသင့်၊ ပန်းနှယ်ပွင့်၏၊ ယခင်မင်းစစ်၊ နန္ဒ
ရာဇ်လျှင်၊' -၆၂-ဟူ၍လည်းကောင်း။

'ဂါထာအသင်၊ ယခင်ငါ့ကို၊ ပုဏ္ဏားဆိုသား၊' -၃၃-ဟူ၍လည်းကောင်း။

ဘူရိဒတ်လင်္ကာတွင် 'ယူစလင့်လော၊ ယခင်ဆိုငြား၊ ထိုကားဖြင့်၊'

သူဌေးခန်းတွင် 'ရှေးယခင်ဝယ်၊ ရှင်ပင်မယ်တော်၊ ခမည်းတော်တို့၊'

ငရဲခန်းတွင် 'စစ်မက်ယခင်၊ ကျင်ခဲ့ဖူးသား၊'

ဘုံခန်းတွင် 'တိုင်းကားလှစ်ဘွင့်၊ စဉ်ပင်မြင့်လျက်၊ ယခင်သောခါ၊'

ဂါထာခြောက်ဆယ်တွင် 'လွမ်းထွေကဲဆင်၊ ကွာသည်ပင်ဟု၊ ယခင်
ရှေးသော်၊'

တပင်ရွှေထီးခရမ်းတွင် 'ရှေးနောက်ဆင်တွင်၊ ယခင်ရေးရာ၊ ကြေညာ
ဆက်၊' -ဟူသောထုံးကို မှတ်ရာသည်။

၁၅။ ဦးလေး-ငြီးငွေ့ ဟူရာ၌

'ဦးလေး' ဟူသည်ကား 'ငြီးငွေ့သည်' ဟူလိုသည်။ ထုံးကား-

ဟတ္ထိပါလ^၁တွင် 'သာယာဦးလေး၊ မညီးသေးခဲ့၊ ချစ်ရေးဤသို့၊' -၅၆

ဆုတောင်းခန်းတွင် 'ဦးလေးငြီးမျှ၊ မြေကြီးအာသာ၊ စီးပွားရှာသည်။'

ဟူ၍လည်းကောင်း။

'ကျဉ်းမြောင်းဦးလေး၊ ခူသို့မြှေးသည်၊ ပိုးလှေးဥဒါဟို၏တည်း။'

ပါရမီတွင် 'ပေးမြားနှောင့်နှေး၊ ဦးမလေးတည့်၊ အရေးမျှော်မျှော်၊' -၆၀

ဘူရိဒတ်တွင် 'မျက်ထွက်ဆဲရေး၊ ဦးလေးချင်ဖွယ်၊ မိဘုန်းကြွယ်ကို၊'

ဟူ၍ စပ်ထုံးကို မှတ်ရာသည်။

၁၆။ တပ်ပြွေ-ချစ်ကြင် ဟူရာ၌

'တပ်ပြွေ' ဟူသည်ကား 'ချစ်ခင်ကြင်နာသည်' ဆိုလိုသည်။ ထုံးကား-

၁။ 'စတုဓမ္မသာရကိုးခန်းပျို့' -ကို ၃

mgkyo.com

ဆုတောင်းခန်းတွင် 'နိရာလယ၊ တောင့်တတပ်ပြွေ၊ မရှိမြေတည့်၊ ရသေ့တို့အား၊ လူ့ဝတ်စား၌၊ -၈၃-ဟူ၍လည်းကောင်း။

'ရှင်ဖြူရသေ့၊ လွန်သိမ်မွေ့လျက်၊ ချစ်ပြွေညွတ်တိမ်းမပ်သတည်း။' -၉၈

ဇာတ်ပေါင်းတွင် 'အလွန်ညစ်ညမ်း၊ အကျင့်သွမ်းကို၊ ဝမ်းမျှပြွေတပ်၊ ရှိအပ်သလော၊ အာသဝေါဟု၊ မနောစိတ်ကြေး၊ ဉာဏ်ရေဆေးအံ့။' -၃၇

မဏ္ဍစိုးခန်းတွင် 'အိမ်သူမကြိုက်၊ ပြောထိုက်တပ်ပြွေ၊ ရှေးချစ်ငွေဖြင့်၊ သူဌေးကျွန်မ၊ ဆိတ်ကျောင်းမျှကို၊ -ဟူသောထုံးကို မှတ်ရာသည်။

၁၇။ ရှောင်တခင်၊ တောက်ပတ်-လျင်ဆောမှတ်လော ဟူရာ၌ 'ရှောင်တခင်' ဟူသောစကား၊ 'တောက်ပတ်' ဟူသောစကားတို့သည် 'လျင်လျင်ဆောဆော' ဆိုလိုသည်။

'ရှောင်တခင်' ဆိုထုံးကား- သံဝရတွင် 'အရေးကန့်ကန့်၊ ဟန့်ပါကောင်းလျက်၊ ရှောင်တခင်ခင်၊ ခုံတမင်လျင်၊' -၁၀၂

သစ္စာခန်းတွင် 'ဖြုတ်ခြည်းလည်းကောင်း၊ ရှောင်တခင်ခင်၊ ကြမ္မာလျင် သည်၊' -၇၁-ဟူသောထုံး၊

'တောက်ပတ်' လည်း 'လျင်လျင်ဆောဆော' ပင်တည်း။ ထုံးကား- သံဝရတွင် 'လျင်စွာတောက်ပတ်၊ မရောက်တတ်၍၊' -၁၇ -ဟု စပ်သည့်ထုံး ကို မှတ်ရာသည်။

'တတောက်ပတ်ပတ်' ဆိုမှုကား 'တလည်လည်တပတ်ပတ်' ဆိုလို သည်။ ထုံးကား-

ဆုတောင်းခန်းတွင် 'တတောက်ပတ်ပတ်၊ နက္ခတ်ကြယ်စင်၊ မဖြည့်
မတာ၊' -၁၄၈-ဟူ၍လည်းကောင်း။

'တတောက်ပတ်ပတ်၊ သံသာဝဋ်မှ၊ မကျွတ်သစ်ငုတ်၊' -၁၄၈-ဟူ၍
လည်းကောင်း။

ဘုံခန်းတွင် 'ဆင်းရဲသားလျောက်၊ တတောက်ပတ်ပတ်၊ ရတတ်သမျှ၊'
ဟူသောထုံးကို မှတ်ရာသည်။

၁၈။ အမြတ်-ရွှေမှောက် ဟူရာ၌

'ရွှေမှောက်' ဟူသည်ကား 'ဘုရား၊မင်း စသော မြတ်သောသူ' တို့ကို
ဆိုလိုသည်။ ထုံးကား-

တံတားဦးတည်မော်ကွန်း၌ 'နှစ်ကျိပ်သုံးယောက်၊ နှောင်းပြီးနောက်
လည်း၊ ရွှေမှောက်နှင့်နှင့်၊ ဘိသိက်တင်၍၊' ဟူရာ၌ ဘုရားကို ဆိုသည်။

ဟတ္ထိပါလ၌ 'ငါနှင့်ရွှေမှောက်၊ နှစ်ယောက်အမျှ၊ ပေးဝေငှဟု၊ နှစ်ပါး
စုလည်း၊' -၁၃

ဘုံခန်းတွင် 'ရွှေမှောက်မိုးယံ၊ ကုသိုလ်ကံကြောင့်၊ စပရလိ၊' -ဟူ၍
လည်းကောင်း။

ပုံတောင်နိုင်^၁တွင် 'ရွှေမှောက်တို့တွင်၊ ရွံ့ကြောက်စင်မြဲ၊' -ဟူ၍
လည်းကောင်း။

'တံထွေးပေါက်သို့၊ ရွှေမှောက်စောထွတ်၊ နှလုံးမြတ်၍၊' -ဘုံ ၁၄၄-
ဟူ၍လည်းကောင်း။

ပုံတောင်နိုင်တွင် 'ရွှေမှောက်ရန်နင်း၊ ရဲမာန်ပြင်းသည်၊ တောင်မင်း
မြင်းမိုရ်တရှိတည်း။' -၇

ပြည်စုန်^၂တွင် 'မြင်းမိုရ်ညောက်ကို၊ ရွှေမှောက်နေမျိုး၊ နတ်နိုင်နိုးရှင်၊'
ဟူ၍လည်းကောင်း။ -စပ်ထုံးများကို မှတ်ရာသည်။

၁။ 'ပုံတောင်နိုင်မော်ကွန်း'

၂။ ပြည်စုန်မော်ကွန်း

၁၉။ မြစ်အောက်-ဥတ္တရ ဟူရာ၌

‘မြစ်အောက်’ ဟူသည်ကား ‘မြောက်မျက်နှာအရပ်’ ဆိုလိုသည်။ မျက်နှာကိုလည်း လိုရင်းမဟုတ်၊ အရပ်ဒေသကိုလည်း လိုရင်းမဟုတ်။ ‘ဥတ္တရ’ ဟု လင်္ကာတို့တွင် ဆိုသည်။ ထုံးကား-

ဆုတောင်းခန်းတွင် ‘မျက်နှာမြစ်အောက်၊ မြောက်သို့ကြွတမ်း၊ ခုနစ်လှမ်းဖြင့်၊’ စပ်သည့်အတိုင်း မှတ်သင့်သည်။-၂၀/၁၁၆

ကိုးခန်းတွင် ‘မိုးဝှန်နှင်းသောက်၊ မြစ်အောက်ဇေသန်၊ ဟိမဝန်သို့၊’ စပ်ရာမှာ အရှေ့မြောက်အရပ်ကိုပြုလျက် စပ်သည်။-၂၇၈

ဇေသန်ကို ‘မြောက်’ ယူရမည်လည်း လောကီဗေဒင်ကျမ်းတို့တွင် ‘အရှေ့မြောက်’ ကိုသာ ‘ဇေသန်’ ခေါ်ခဲ့သည်။ ‘ဟေမဝန္တာတောအရှေ့မြောက်မှာ ရှိသည်’-ယူရမည်လည်း ဆဒ္ဒန္တဇာတ် စသည်တို့၌ ‘မြောက်မှာသာ ဟေမဝန္တာရှိကြောင်း’ ကို ဆိုခဲ့သည်။ အလုံးစုံပင် မရမမိလွန်း ထင်သည်။

ဆုတောင်းခန်းစပ်တိုင်း တွေဖူးသည်မှာ စစ်ကိုင်းမြို့ မင်းကြီးတရဖျားလက်ထက်တော်က ရေးထုခဲ့သည့် သောတာပန်ဆိပ် သဗ္ဗံသိပ္ပကျောင်းကျောက်စာတွင် ‘နံကိုင်းဘုရားသခင် မြစ်အောက်အရပ်၌’ ဟူ၍ မြောက်တည့်တည့်ကို သာရည်၍ ရေးသည်ဖြစ်၍၊ ‘မြောက်’ ကို ယူခြင်းသည်သာ သင့်စနိုးသည်ဟု ထင်သည်။

၂၀။ ခြကား-ကွဲအက် ဟူရာ၌

‘ခြ’ ဟူသောစကားသည် ‘ကွဲသည်။ အက်သည်။’ ဆိုလိုသည်။ ဘုံခန်းတွင် ‘တစ်ပြည်ထောင်သို့၊ တောင်လည်းအက်ခြ၊ စက်နှယ်ရှုသား၊ တေပြင်းထိန်၊ သောဏဒိန်၊’-၁၂

ပါရမီတွင် ‘နတ်စက်ပစ်ချ၊ မြင်းမိုရ်ခြသို့၊ ကြံရမရှိ၊’-၆၂

ဘူရိဒတ်တွင် 'မမွေ့မညက်၊ ကွဲအက်အခြေ၊ စုတ်ရှာနန်း၊'

-လင်္ကာကြီး ၃၃၀

မနော်ဟရီတွင် 'တောင်မြောက်ချောက်ကြား၊ ဘဝါးပြတ်ခြေ၊ ရှာလုလွှာလျက်၊'

မဏိကုဏ္ဍိတွင် 'အခြေခြေကွဲသော ရထားကိုသာ' ဟူ၍ဆိုသည်။

'ခြေခြေစုတ်တိ ဘိန္နန် အက်ကွဲသည် ခေဝအဓိပ္ပာယော' ဟူသော အက္ခရသမ္မောဓဆရာ သည်တို့ကိုထောက်၍သိရာသည်။-မောင်းထောင် ၃၈

၂၁။ တက်လောင့်တက်လဲ-ဝမ်းထဲပူဆွေး ဟူရာ၌

'တက်လောင့်တက်လဲ' ဟူရာ၌ 'စိတ်နှလုံးပူဆာသည်' ဟု ဆိုလိုသည်။

ဘူရိဒတ်တွင် 'သဘောမဖြောင့်၊ နှလုံးနှောင့်၍၊ တက်လောင့်တက်လဲ၊ ရှည်သော်ရဲ၍၊ ဝမ်းကွဲဝမ်းပါး၊ နောင်ထီးသွားမှု၊'-၅၃-ဟူသည်ထုံးကို မှတ်ရာသည်။

၂၂။ တံဆေး၊ သုံ့သေး-ခေါ်ရေးတမန် ဟူရာ၌

'တံဆေး' ဟူသည်၊ 'သုံ့သေး' ဟူသည် 'တမန်' ဆိုလိုသည်။

ဘူရိဒတ်တွင် 'လိပ်ငယ်သလေး၊ ကွေးလွေးလွေးကို၊ တံဆေးတမန်၊ မစေတန်တည်း။'-၉၉-ဟူ၍လည်းကောင်း။

'ပညာရှေးသား၊ တံဆေးတမန်၊ သံတန်မရှာ၊' ဟူ၍လည်းကောင်း။

'သံခံသံဆေး၊ သုံ့သေးလားလား၊ မြေတာခြားမဲ့၊'

သံဝရတွင် 'တမန်တံဆေး၊ သုံ့သေးလာကြိုက်၊'-၆၈-ဟူ၍ လည်းကောင်း။-စပ်သည်တို့ကို ထောက်၍သိရာသည်။

၁။ 'မဏိကုဏ္ဍလဝတ္ထု'

၂၃။ သဝဏ်, တံတား-မှာကြားစာစောင် ဟူရာ၌
 'သဝဏ်' သည်ကား 'သတင်းစကား' ဆိုလိုသည်။ 'သဝဏ္ဏ' ဖြစ်
 သည်။ 'သဝဏ္ဏ' ကိုပင် 'သဝဏ်' ခေါ်သည်။ 'သဝဏ်' ခေါ်ထုံးကား-
 မင်းတရားမယ်တော်ဧချင်းတွင် 'သဝဏ်စာနှင့်၊ ဂီဝါလက်ကောက်၊
 စံမြောက်ပြောင်ဝင်း၊'
 တောင်ငူမင်း^၉ ရတု၌ 'လွမ်းသော်ဖြေရာ၊ သဝဏ်စာနှင့်၊ သည်းချာသား
 တော်၊' -ဟု စပ်သည်။-၉၉
 သံဝရတွင် 'မည်ပင်သံဝရ၊ နရိန္ဒအား၊ တမ်းခွန်လွှားသို့၊ တံတား
 ဆက်စာ၊ ကဲမိုးလာသည်၊ ခြင်းရာနူးညံ့စမ်းသတည်း။' -၁၀၅-ဟူသောထုံးကို
 မှတ်ရာသည်။

၂၄။ မြေခေါင်-ရပ်ဝေး ဟူရာ၌ 'မြေခေါင်' ဟူသည်ကား
 'ဝေးသောအရပ်' ဟုလိုသည်။

၂၅။ မြတ်သန္တေးကား-ဦးဆေးခေါင်းလျော်။ မှို့သစ် ခေါ်၏။ ဟူရာ၌
 'သန္တေး' ဟူသည်ကား 'မကောင်းသောအမင်္ဂလာကို ပယ်၍ မြတ်
 သောမင်္ဂလာကို ယူသည်။ ငြိမ်းချမ်းခြင်းကို ပြုသည်။' -ဟု အနက်ယူလိုသည်။
 'သန္တေး' ဟူသောစကားရင်းသည် မြန်မာတို့ဘာသာရင်း မဟုတ်။ မာဂဓဘာသာ
 ဖြစ်သည်။ ဂြဟသန္တိကျမ်း စသည်တို့၌ 'သန္တိကရောတု၊ သန္တိဘဝတု၊ သျန္တိ
 ဘဝတု စသည်ဖြင့် များစွာလာ၍ 'ဦးဆေးမင်္ဂလာ ပြုရသည်။ ဂြဟ်နတ် ပူဇော်
 ရသည်။' ဖြစ်၍ မာဂဓဘာသာစကားရင်း ဖြစ်သည်။

ပါရမီတွင် 'သန္တေးစင်နေ၊ ဗျာဒိတ်ရေဖြင့်၊ ပြောချေမဲ့ကပ်၊ ဆယ့်ရှစ်ရပ်
 သာ၊ မအပ်ကျိုးနည်း၊ မြူအထည်းကို၊ သုတ်လည်းစင်ဖြူ၊ ရှင်တမူကား၊' -၉၂-
 ဟူ၍ ဆိုသောကြောင့်လည်းကောင်း။

၁။ 'နတ်ရှင်နောင်' ကို ညွှန်းသည်။ ဖန်းရွှေပြည်စာအုပ်တိုက်

ပြည်စုန်တွင် 'မြောက်သွန်းတံခိုး၊ သန္ဓေရိုးသည်၊ ကောင်းကျိုးပရမိ သွာတည်း။'

မင်းရဲကျော်စွာစုန်ဇချင်း၌ 'ပေါင်းမှတ်တည်ပေး၊ ဂြိုဟ်သန္ဓေလျက်၊ ဦးဆေးမင်္ဂလာ၊' -၇၃-ဟူ၍လည်းကောင်း။

မင်းရဲဒိဗ္ဗဇချင်း၌ 'ဖြူဝန်းဖြန့်ရုံ၊ ဘိသိက်ခံသည်၊ ကျကျတည့်သံ လေးမြောက်သန္ဓေ၊' -၄

၂၆။ လူဆော်ခေါ်ရေး၊ ခွက်သန္ဓေကား၊ ငွေကြေးဖလား၊-ဟူသည်၌ 'သန္ဓေ' ကား ရွှေခွက်၊ ငွေခွက်၊ ကြေးခွက်ကို ဆိုလိုသည်။

ဘုံခန်းတွင် 'ဖလားသန္ဓေ၊ သောက်ရေကျေးလည်း၊' -၂၅-ဟူ၍ လည်းကောင်း။

'စလောင်းစွေးစွေး၊ ရွှေသန္ဓေလည်း၊ နားရေးဆယ်တန်၊' -ဟူ၍လည်း ကောင်း။

၂၇။ ငရဲခန်းတွင် 'အသက်မွေး၍၊ သန္ဓေဖလား၊ ဝတ်စားကစ၊' -၉၂- ဟူ၍ စပ်ဆိုထုံးကို မှတ်ရာသည်။

၂၇။ စူးစား-ကြံဖွေ ဟူရာ၌ 'စူးစား' ဟူသည်ကား 'ကြံစည်စုံစမ်းသည်။' ဟုလိုသည်။

ပါရမီတွင် 'ရသေ့ဖျားကား၊ စူးစားရှာဖွေ ဖော်လတ်တည်း။' -၁၁၈ ဆုတောင်းခန်းတွင် 'ဤလူများကား၊ စူးစားကြတန်၊ အသက်လွန်၏။'

ဟူ၍လည်းကောင်း။ 'အခါငုံလျက်၊ ခွာအံ့စူးစား၊ မတတ်အား၍၊'

နဝဒေးဆို 'မတော်လေသည်' ချီရတုတွင် 'နားတော်ဖြူးလော့၊ စူးစူး စားစား၊ နှစ်ပါးမကြံ၊' ဟူသည်တို့ကို မှတ်ရာသည်။

၂၈။ ဖျား-ဒီရေနှင့်၊ ဟူရာ၌

‘ဖျား’ ဟူသည်ကား ‘စုန်ဆန်နေသော ပင်လယ်ရေ။ မွန်တို့ဘာသာ ‘ဒီ’ ခေါ်သောရေ။ ထားဝယ်ကျေးတို့၌ ‘ဖျား’ ခေါ်သောရေတည်း။

သူဌေးခန်းတွင် ‘လူတို့ကြမ္မာ၊ ကောင်းသောခါက၊ ဂင်္ဂါဖျားရေ၊ တက်သောထွေသို့၊’ -၈၄

ပါရမီတွင် ‘ကျလျှောဖျားရေ၊ မှုန်ဆန်ပြေ၍၊’ -၁၄

နဝဒေးဆို ‘ခရီးမြေရှည်’ ချီ ရတု၌လည်း ‘ရိုင်းလှသည်မြေ၊ ရောက်တုံလေသော်၊ ဖျားရေချောင်းပြင်၊’

ရှင်တေဇောသာရဆိုရတု၌ ‘လူလည်းတထွေ၊ ရေလည်းတခြား၊ ဖျားလည်းတက်သက်၊’

မင်းရဲကျော်စွာစုန်ချင်း၌ ‘ယိုးဒယား၌၊ ဒီဖျားမြေထက်၊ ရိုက်သက်လူးလာ၊’ -၁၁၀

၎င်း၌ပင် ‘ဘုန်းတော်အားဖြင့်၊ ဒီဖျားရေပြင်း၊ မိုးတွင်းစတော၊’

ရခိုင်မင်းသမီးချင်း၌ ‘ယဉ်ထန်ထထက်၊ ပင်လယ်ထွက်မှ၊ နှစ်ဘက်ကမ်းပြီး၊ ဖျားရေစီးဝယ်၊’ -၁

မင်းရဲဒိဗ္ဗချင်း၌ ‘ထိမ်သားမိုးလေ၊ မရွာနေ၏၊ ဒီရေဂုန်လှိုက်၊ တက်ခါကြိုက်လည်း၊’ -၃၀-ဟု ‘ဖျား’ မပါဘဲ စပ်သော်လည်း ‘ဖျားရေ’ ကိုပင် စပ်သည်ဟူ၍ ယူသင့်သည်။

၂၉။ ရွှေကို-ဂီဝါ ဆိုရာ၌

များသောအားဖြင့် ခေါ်ဝေါ်ကြသည်ကို ပြလိုက်ရသည်။ ဂီဝါရွှေကား ရွှေမြင်တိုင်းကို မုက္ခအား မယူလို။ ကျမ်းဂန်တွင် ‘စာမိကရုံ၊ ‘ဂီဝါ’ မည်သောရွှေ။ သာတကုမ္ဘံ၊ ‘နိတုံ’ မည်သောရွှေ။ ဇမ္ဗူနဒံ၊ ‘ဇမ္ဗူရာဇ်’ မည်သောရွှေ။ သီဂီ၊ ‘သီဂီနိတ်’ မည်သောရွှေ။’ -ဟူ၍ အဘိဓာန်ကျမ်း၌ ဂီဝါရွှေ၊ နိတုံရွှေ၊ ဇမ္ဗူ

mgyoe.com

ရာဇ်ရွှေ၊ သီဂီမည်သောရွှေ-ဟူ၍ ရွှေမျိုး ၄ ပါးပြားကြောင်းကို ပြသောကြောင့်
'ဂီဝါ'သဒ္ဒါသည် ရွှေမြင်တိုင်းကို မဆိုလို။ စာမိကရရွှေကိုမှ 'ဂီဝါရွှေ' ခေါ်ရမည်
ဟု ဆိုပေသည်။ သာမညအားဖြင့် ရွှေနှင့် စပ်လျှင် ဂီဝါစပ်လိုက်ကား များ၏။

ဘုံခန်းတွင် 'ရွှေကုံဆင်ရစ်၊ ပန်နစ်ဂီဝါ၊ ကေသာစိန်ပွင့်၊' -၂၆

မင်းတရားမယ်တော်ဧချင်းတွင် 'သဝဏ်စာနှင့်၊ ဂီဝါလက်ကောက်၊
စံမြောက်ပြောင်ဝင်း၊' -၇၈

-----ရတု၌ 'ဂီဝါအောင်စည်၊ ကြူးရင့်မည်သား၊' ဤသို့
စပ်လိုက်ကြသည် အများပင်တည်း။

ဆုတောင်းခန်းတွင် 'မျိုးရိုးတကာ၊ ဘိုးလောင်းမှာကား၊ ဂီဝါရပြီး၊
ကျင့်စဉ်မှီး၍၊' ဟု ဆိုသည်မှာ စလွယ်ရသည်အမျိုး၊ စလွယ်မရသည်အမျိုးတွင်
စလွယ်ရသည့်သူ သာလွန်သည်။ စလွယ်ရမျိုးတွင်ပင် စလွယ်မတင်ခင် ကျင့်ဝတ်
အထူးမဆို။ စလွယ်ရပြီးနောက် 'တမောခမောတမံထောစံ' စသောကျင့်ဝတ်
ကို အစဉ်အတိုင်းကျင့်ရသည်။ ထို့ကြောင့် 'ဂီဝါရပြီး၊ ကျင့်စဉ်မှီး၍၊' ဆိုသည်
ဟု ယူဆသည်မှာ သင့်မြတ်သည်။

သံဝရတွင် 'မဟာဗာဟု၊ ကမ္မဂီဝါ၊' -၁၅၇- စပ်ရာမှာ မာဂဓဘာသာ
ဂီဝါဖြစ်၍ 'ရွှေ'ဟူသော 'လည်တစ်လည်ပင်း'ကို ယူသင့်သည်။ ထို့ကြောင့်
ရွှေကို 'ဂီဝါ'ခေါ်သည်မှာ မြန်မာဘာသာ၊ 'လည်'ကို ခေါ်သည်မှာ မာဂဓ
ဘာသာ ဟူလိုသည်။

၃၀။ သာလကာကား-ချမ်းသာသုခ ဆိုရာ၌
'သာလကာ' ဟူသည်ကား 'ချမ်းသာသည်။' ဟူသည်လို။
ကိုးခန်းတွင် 'မညှိုးရဲခါ၊ သာလကာဟု၊ ငါ့မှာခေါ်ပင့်၊ ငါ့ကိုလင့်သား၊'

၁။ 'မည်သူ၏ မည်သည့်အစချီရတု' -ဟုမပါ။



ဆုတောင်းခန်းတွင် 'ကပ်ဆည်းသော့ခါ၊ သာလကာတိ၊ ကောင်းစွာ နှစ်သက်၊' -၉၈-ဟူ၍ စပ်ထုံးရှိသည်။

၃၁။ အကံငကား-ဟိနယုတ်မာ ဟူရာ၌
'အကံင' ဟူသည်ကား 'အယုတ်အမာ' ဆိုလိုသည်။

ပါရမီတွင် 'ကျေးဇူးဖျောက်ချေ၊ ပလေလဆောင်၊ သူလှောင်ကံင၊ ကုံသည်စသား၊' -၁၃၇-ဟူ၍လည်းကောင်း။

'မရှောင်သီးကြ၊ အကံငတို့၊ ဤမျှရန်ပွား၊' အဖြစ်များကို၊ -၁၀၉- ဟူ၍လည်းကောင်း စပ်ထုံးရှိသည်။

၃၂။ ကင်္ကာ-မျက်မှောက် ဟူရာ၌
'ကင်္ကာ' ဟူသည်ကား 'မျက်မှောက်မျက်မြင်-ပစ္စုပ္ပန်ကာလ' ဆိုလို သည်။

ကိုးခန်းတွင် 'မျက်မှောက်ကင်္ကာ၊ ထိုရောခါဝယ်၊' -၈-ဟုရှိသည်။
ပါရမီတွင် 'အတိတ် အနာဂတ်၊ ဆုံးဖြတ်ကင်္ကာ၊ မှောင်သည်းစွာသား၊' -၆

ဘူရိဒတ်တွင် 'မုဆိုးတစ်ယောက်၊ မျက်မှောက်ကင်္ကာ၊ စောမင်းလျာ ၏။' -ဟု စပ်ထုံးကို မှတ်ရာသည်။

၃၃။ ကောက်ကစင်းကား-သွားလာလမ်းစဉ် ဟူရာ၌
'ကောက်ကစင်း' ဟူသည်ကား 'လမ်းစဉ်တစ်လျှောက် ကောက် ကောက်စင်းစင်း' ဟုလိုသည်။

ဆုတောင်းခန်းတွင် 'ခရီးထုတ်ချင်း၊ ကောက်ကစင်း၌၊' -၁၃၅

ပုံတောင်နိုင်တွင် 'မြစ်ကောက်ကစင်း၊ မြစ်ငယ်တွင်းလည်း၊ ခြေခင်းမလပ်၊' ဆိုသည်ကို မှတ်ရာသည်။-၁၀

၃၄။ ရှည်ဟူသည်မူ ဖြတ်သည် ဟူ၏။- ဆိုရာ၌
'ရှည်' ဟူသည်ကား 'ပိုင်းဖြတ်သည်။' ဆိုလိုသည်။

ဆုတောင်းခန်းတွင် 'တန္တစိမ်းချဉ်၊ သံယောဇဉ်ကို၊ ဖြတ်ရှည်ပိုင်းပိုင်း၊'

-၂၂-ဟူ၍လည်းကောင်း။

'စက်ခုတ်ဖြတ်ရှည်၊ လေးထောင့်ပျဉ်နှယ်၊' -၂၇

ငရဲခန်းတွင် 'ဓားမလိပ်စဉ်၊ ဆောက်နှင့်ရှည်သား၊အင်းပျဉ်ပပ၊' -၇၃-

ဟူ၍လည်းကောင်း။

'သန်လျက်သွားနှင့်၊ လွှားလွှားဖြတ်ရှည်၊ ခေါင်းတံည်စဉ်ပြီး၊' -၇၆-

သံဝရတွင် 'အစတလျဉ်၊ မြားပိုင်းရှည်သို့၊ အစဉ်မချန်၊' -၂၁

ပုံတောင်နိုင်တွင် 'ပန်းညောင်းလက်ရှည်၊ သတ်ကြစဉ်ဝယ်၊' -၂၈-ဟူ၍

စပ်သည်တို့ကို မှတ်ရာသည်။

၃၅။ ပတူပယင်-ဖွဲ့နွဲ့ဆင်၏။-ဟူရာ၌

'ပတူပယင်' ဟူသည်ကား 'ဖွဲ့ဖွဲ့နွဲ့နွဲ့' ဟူလိုသည်။

ဆုတောင်းခန်းတွင် 'အမွန်တဆူ၊ လေးမြတ်မူလျက်၊ ပတူပယင်၊ သိဒ္ဓိတင်သည်။' -၈၃-ဟူသောထုံးကို မှတ်ရာသည်။

၃၆။ ယဂင်အစီ၊ တလီဦးလုံး၊ ဆံထုံးခေါ်ထွေ၊ သျှာငခေါ်ချေသည်၊
မှတ်လေ အစဉ်တလျားတည်း။-ဟူရာ၌

'ယဂင်' ကား 'အစီအစဉ်'၊ 'အထပ်အဆင့်' လည်း ခေါ်သည်။

'မိန်းမ၊ယောက်ျားတို့ဆံထုံး' ကိုလည်း 'ယဂင်' ခေါ်သည် ဟူလိုသည်။

ဆုတောင်းခန်းတွင် 'ကွက်ရရွက်တိ၊ လက်လက်ညိမျှ၊ ဖိုးရှိဖြူနီ၊ ယဂင်
စီလျက်၊ ပန်းသီလန်းလန်း၊' -၈-ဟု စပ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊

ပြည်စုန်တွင် 'ယခင်စွယ်ထပ်၊ နားပန်းချပ်၍၊' ဆိုသောကြောင့် အစီ
အစဉ်အထပ်အဆင့်ကို ဆိုသည် မှတ်သင့်သည်။ ဦးညွှောင်၏ အထွတ်အဖျားကို
လည်းကောင်း၊ ဆံထုံး၊ ညွှောင်ထုံးကိုလည်းကောင်း ဆို၏-ဟု ယူသင့်က၊
ဆုတောင်းခန်းတွင်ပင် 'ယဂင်စီလျက်၊ ပန်းသီလန်းလန်း၊ စုလည်းစွန်းနှင့်၊
တသန်းကြယ်ရောင်၊ ဖြူလရောင်သို့၊' -၈- တစ်ချက်။

ပြည်စုန်တွင် 'ကနာယဂင်၊ စုလစ်တင်သော်၊' -ဟု ဆိုသောကြောင့်
တစ်ချက်။

ဘုံခန်းတွင်လည်း 'ရွှေညဲမင်းတို့၊ ကျိုးကျင်းရယ်ပြုံး၊ ယဂင်ထုံးလျက်၊
ရွှေကုံးဆင်ရစ်၊ ပန်းနစ်ဂီဝါ၊ ကေသာစိန်ပွင့်၊' -၂၆-ဟု ဆိုသောကြောင့် 'ဆံထုံး၊
ညွှောင်ထုံးကို သာမညအားဖြင့်ခေါ်၏' မှတ်ရာသည်။

အထူးသဖြင့်သော်ကား ထုံးမြိတ်မျိုး ၄၀ ကျော်မှာ ယဂင်ထုံးလည်း
ထုံးနည်းတစ်နည်းပါသောကြောင့် ယဂင်ထုံးဝိသေသ အခြားရှိသေးသည်ဟု
ဆိုသော်လည်း ဆိုရာ၏။ ထုံးမြိတ်မျိုး ၄၀ ကျော်မှာ ရဝေရှင်ထွေး-အန်ချင်းမှာ
စေ့စုံစွာဆိုပြီးဖြစ်၍ မရေးလိုက်သည်။

ဒုတိယပိုဒ်

မှတ်လေဖွယ်သာ၊ နိဒါန်းဖြာပိမ့်။

ဥပါဘီလူး၊ ဝဲမကူးခြားသီး၊ ခါးဆီးပတ်ဝတ္ထု၊ အိမ်မှုလျော်ဒဏ်၊
 တော်လှန်မင်းစစ်၊ သူကောင်းဖြစ်၏။ ကံမြစ်ဆုမွ၊ ဒွိဟနှစ်ကွဲ၊ ဝတ်၊ ဥတံ၊
 ဖွင့်မြဲတံခါး၊ ဆတ်မြားကြမ်းကြုတ်၊ နားမှုတ်ခေါ်တွင်၊ နားဝင်အောင်ဆို၊ ဗဟို
 အလယ်၊ သဟယ်သဟဲ၊ မှီတွဲအဖော်၊ ခရော်ခရွတ်၊ မညီညွတ်တည်း။ ပူအက်
 ပူအစ်၊ ပူလောင်ချစ်စွ၊ သစ်သစ်ဆိုရန်၊ မကျန်မကြွင်း၊ သစ်ဆင်းဘဒ္ဒရ၊ လှေပွဲ
 ရ၏။ လတော်သလင်း၊ ခပင်းခပဲ၊ မကွဲအများ၊ စိပ်ပြားဖွေရှာ၊ တတ်လိမ္မာရှင်။
 အာမသာနှုတ်ကြမ်း၊ တံစမ်းရေထွက်၊ တီတွက်ဖင့်နွဲ၊ တပဲတူမျှ၊ မဆွရှေးဖျား၊
 လံပါးဖျဉ်းအိုး၊ ကိုးကိုးကားကား၊ ရည်သွားတင့်တယ်၊ သွတ်လှယ်မပြတ်၊ ကတ်
 လတ်ကန်လန်၊ ကွန်ကားမြူးဟန်၊ ကွန်ကားပျံတက်၊ အနက်ဥစ္စာ၊ မန်းမှာစကော၊
 နစ်နောစဆုံး၊ ဥပြုံးခုံတိုင်၊ တောင်ကိုင်မြေရပ်၊ ဘေးလွတ်လပ်၏။ စပ်စပ်မုကျ၊
 တဒင်္ဂီမူ၊ တခဏသမုတ်၊ ဝက်ခုတ်ဝါကြိတ်၊ ဒလိဒ္ဒလာ၊ ကပ္ပလာထီးကျန်၊
 ကိုင်ကန်ရေတွက်၊ တသက်လျာမူ၊ မကြာလျင်ဆော၊ ဖြန်းတောလျင်မြန်၊ တတန်
 ချပ်ချပ်၊ လျှပ်လျှပ်နှစ်မည်၊ လျင်သည်သာချည်း။ သိမ်းပြည်းရှိမ်းပြည်း၊ နှစ်နည်း
 ရှက်ကြောက်၊ သအောက်သအုံ၊ မှုံမှုံဆန်ဆန်၊ လူဌာန်ထွေထွေ၊ ရှေ့နောက်ဖွေ
 သည်၊ မှတ်လေအစဉ် စကားတည်း။

-ဟူသော ဒုတိယပိုဒ်၌ အဓိပ္ပာယ်တို့မှာ နောက်နောက်သောပိုဒ်တို့၌
 အဓိပ္ပာယ် ယူ၍ ထုံးပုံပြရာ၌ ပျို့ကဗျာတို့အမည်ကို ဝါကျလုံးချီ၍ ပြသည်ရှိသော်
 ဂန္ဓဂရ ဖြစ်ဖွယ်ရှိ၍ သင်္ကေတဖြင့်သာ ဆိုပေအံ့။

မှတ်လေဖွယ်သာ၊ နိဒါန်းဖြာပိမ့်။

- ၃၇။ ဥပါ-ဘီလူး၊
- ၃၈။ ဝဲမကူး-ခြားသီး၊
- ၃၉။ ခါးဆီးပတ်ဝတ္ထု၊ အိမ်မှုလျော်ဒဏ်၊



- ၄၀။ တော်လှန်မင်းစစ်၊ သူကောင်းဖြစ်၏။
- ၄၁။ ကံမြစ်ဆုမွ၊
- ၄၂။ ဒုဟနှစ်ကွဲ၊
- ၄၃။ ဝတ်၊ ဥတ်၊ ဖွင့်မြဲတံခါး၊
- ၄၄။ ဆတ်မြား-ကြမ်းကြုတ်၊
- ၄၅။ နားမှုတ်ခေါ်တွင်၊ နားဝင်အောင်ဆို၊
- ၄၆။ ဗဟို-အလယ်၊
- ၄၇။ သဟယ်သဟဲ၊ မှီတွဲအဖော်၊
- ၄၈။ ခရော်ခရွတ်၊ မညီညွတ်တည်း။
- ၄၉။ ပူအတ်ပူအစ်၊ ပူလောင်ချစ်စွ၊
- ၅၀။ သစ်သစ်ဆိုရန်၊ မကျန်မကြွင်း၊
- ၅၁။ သစ်ဆင်းဘဒရ၊ လှေပွဲရ၏။ လတော်သလင်း၊
- ၅၂။ ခပင်း၊ ခပဲ၊ မကွဲအများ၊
- ၅၃။ စိပ်ပြား-ဖွေရှာ၊ တတ်လိမ္မာရှင့်။
- ၅၄။ အာမသာ-နှုတ်ကြမ်း၊
- ၅၅။ တံစမ်း-ရေထွက်၊
- ၅၆။ တီးတွက်-ဖင့်နှံ၊
- ၅၇။ တပဲ-တူမျှ၊
- ၅၈။ မဆွ-ရှေးဖျား၊
- ၅၉။ လံပါး-ဖျဉ်းအိုး၊
- ၆၀။ ကိုးကိုးကားကား၊ ရည်သွား-တင့်တယ်၊
- ၆၁။ သွတ်လှယ်-မပြတ်၊
- ၆၂။ ကတ်လတ်-ကန်လန်၊
- ၆၃။ ကွန်ကား-မြူးဟန်၊

mggyoe.com

- ၆၄။ ကွန်ကား-ပျံတက်၊
- ၆၅။ အနက်-ဥစ္စာ၊
- ၆၆။ မန်း-မှာဆန်ကော၊
- ၆၇။ နစ်နောစဆုံး၊
- ၆၈။ ဥပြုံးခုံတိုင်၊
- ၆၉။ တောင်ကိုင်း-မြေရပ်၊ ဘေးလွတ်လပ်၏။
- ၇၀။ စပ်စပ်-မုကျ၊
- ၇၁။ တဒင်္ဂီမူ၊ တခဏသမုတ်၊
- ၇၂။ ဝက်ခုတ်-ဝါကြိတ်၊
- ၇၃။ ဒလိဒ္ဒလာ၊ ကပ္ပနာ-ထီးကျန်၊
- ၇၄။ ကိုင်ကန်-ရေတွက်၊
- ၇၅။ တသက်လျာမူ၊ မကြာလျင်ဆော၊
- ၇၆။ ဖြန်းတော-လျင်မြန်၊
- ၇၇။ တတန်ချပ်ချပ်၊ လျှပ်လျှပ်နှစ်မည်၊ လျင်သည်သာချည်း။
- ၇၈။ သိမ်းပြည်းရှိမ်းပြည်း၊ နှစ်နည်းရှက်ကြောက်၊
- ၇၉။ သအောက်သအုံ၊ မှုံမှုံဆန်ဆန်၊
 လူဌာန်ထွေထွေ၊ ရှေ့နောက်သွေသည်။ ။
 မှတ်လေ အစဉ်စကားတည်း။

ဆိုလတ္တံ့သည်တွင် အချို့မှာ အာဒိသင်္ကေတ^၁၊
 အချို့မှာ အန္တသင်္ကေတ^၂တို့ဖြင့်သာ ညွှန်းပြပေလတ္တံ့။ ပြအံ့
 သည်ကား-

ပါရမီကို 'ပါ'၊ ဆုတောင်းခန်းကို 'ဆု'၊ တံတား
 ဦးတည်ကို 'တည်'၊ ကိုးခန်းကို 'ကိုး'၊ ဘူရိဒတ်လင်္ကာကို
 'ဘူ'၊ ဇာတ်ပေါင်းကို 'ဇာတ်'၊ သံဝရကို 'သံ'၊ မဏ္ဍစိုး
 ခန်းကို 'စိုး'၊ ငရဲခန်းကို 'ရဲ'၊ ဘုံခန်းကို 'ဘုံ'၊ သူဌေးခန်း
 ကို 'ဌေး'၊ သစ္စာခန်းကို 'စာ'၊ ပြည်စုန်ကို 'စုန်'၊ ဂါထာ
 ခြောက်ဆယ်ကို 'ဆယ်'၊ ပုံတောင်နိုင်ကို 'နိုင်'၊ ရတနာ
 ပြောင်မွန်ဘွဲ့ကို 'မွန်'၊ ဗုဒ္ဓပုဂ္ဂိုလ်ကို 'တိ'၊ ရွှေစာတိုင်ကို
 'တိုင်'၊ မနော်ဟရီကို 'ရီ'၊ နဝရတ်ကို 'ရတ်'၊ သျှိုသျှား
 ကန်ဘွဲ့ကို 'သျှား' - ဤသို့ စသည်ဖြင့် သင်္ကေတသညာ
 ဖြင့်သာ ပြညွှန်းပေအံ့။

၁။ အာဒိသင်္ကေတ = အစကားလုံး အမှတ်အသား။
 ၂။ အန္တသင်္ကေတ = အဆုံးစကားလုံး အမှတ်အသား။

mgyoe.com

၃၇။ ဥပါ-ဘီလူး ဟူရာ၌

‘ဥပါ’ ဟူသည်ကား ‘ဘီလူး’ ဟူလိုသည်။

‘ပါ’-၌ ‘ဥပါခက်ဟု၊ ရမ္မက်မကြွင်း၊ ဆယ့်နှစ်သင်းသား၊ အပြင်းဖမ်း
ကျူး၊ တောဘီလူးကို၊ ဆိုသည်ကို ထောက်ရာသည်။-၇

၃၈။ ဝဲမကူး-ခြားသီး ဟူရာ၌

‘ဝဲမကူး’ ဟူသည်ကား ‘အသီးအခြား၊ သူတစ်ပါးနှင့် မတူမတန်’
ဟူလိုသည်။

‘ဆု’-၌ ‘မိုက်မိုက်မဲမဲ၊ ပြည်မပွဲနှင့်၊ ဝဲမကူးလျှင်း၊ တောတွင်းပီပီ၊
-၁၄၆

‘ရဲ’-၌ ‘သူ၏ဘေးနှင့်၊ အရေးတကွဲ၊ ဝဲမကူးတည့်၊ စောလူးရဲကျော်၊’-၆၈-
ဟူ၍လည်းကောင်း။

‘အတူသွား၍၊ စကားဆိုဘူး၊ ဝဲလျှင်ကူးလိမ့်၊ ယှဉ်ပူးမှီလေ၊’-၇၆-
ဟူ၍စပ်သည်။

၃၉။ ခါးဆီးပတ်ဝတ္ထု၊ အိမ်မှုလျော်ဒဏ် ဟူရာ၌

‘ခါးဆီးပတ်ကြေး’ ဆိုသည်ကား ‘အိမ်မှုကြောင့်ဖြစ်သော လျော်ဒဏ်
ကြေးငွေ’ ဆိုလိုသည်။

ရဲ-၌ ‘ငရဲကြီးခါ၊ ခါးဆီးပတ်မြေ’၊ ခံရထွေဟု၊ လည်းစပ်သည်။-၁၂၃

၄၀။ တော်လှန်-မင်းစစ်၊ သူကောင်းဖြစ်၏၊ ဟူရာ၌

‘ကျွန် မဟုတ်ပြီ။ သူကောင်းသခင် ဖြစ်ပြီ။’ ဟူလိုသည်။

ဇာတ်-၌ ‘ဘဝစုန်ဆန်၊ သေမင်းကျွန်မှ၊ တော်လှန်မင်းစစ်၊’-၁၆

၁။ ‘ခါးဆီးပတ်မြေ’-ဟုလည်း တွေ့ရ။

mgyoe.com

ရဲ-၌ 'သဘောမှ၊ နစ်မျောစုန်ဆန်၊ တော်မလှန်တည့်၊' -၂၃-ဟူ၍ လည်းကောင်း။

'မင်းမြတ်ကျော်ကား၊ ကောင်းတော်မလှန်၊ သေမင်းကျွန်မှ၊' ဌေး-၌ 'ခွာ၍ပစ်သို့၊ တစ်ဖြစ်တစ်ဖန်၊ သက်တော်လှန်၍၊' ဟူသောစကားကို ထောက်ရာသည်။

ပါ-တွင် 'ကျွန်နှင့်တော်သို့၊' စပ်ရာ၌လည်း 'ကျွန်ကားကျွန်ပင်၊ တော်ကားသခင်ပင်' ဆိုလိုသည်။ -၂၈

၄၁။ ကံမြစ်-ဆုမ္မ ဟူရာ၌

'ကံမြစ်သည်' ဟူသည်ကား 'ဆုံးမ၏။' ဟူလိုသည်။

ပါ-၌ 'မရဲချစ်နှစ်၊ ကျော်စောသစ်တွင်၊ ကံမြစ်ကိုယ်ကို၊' -၇-ဟူ၍ လည်းကောင်း။

'လူ့ရှင်အဖြစ်၊ ကံမြစ်နိုင်ဆုံး၊' -၆၈

ဆု-၌ 'ဆိုပိတ်ကံမြစ်၊ ရန်မက်ညစ်ကို၊ ပယ်လှစ်စင်ဖြူ၊'

ဌေး-၌ 'တဏှာဖြူနှစ်၊ ရန်မက်ညစ်ကို၊ ကံမြစ်ဆိုပိတ်၊' -၄၀

ဘုံ-၌ 'စိတ်ညစ်ညစ်မှု၊ ကံမြစ်ဘန်ကြိမ်၊ ဆပ်ပြာစိမ်၍၊' ဟူသော ထုံးကို မှတ်ရာသည်။

၄၂။ ဒွိဟ-နှစ်ကွဲ ဟူရာ၌

'ဒွိဟ' ပါဠိ '၂ ခု' ဟောတည်း။ 'ဟ' ကား 'ဟဒယ' ဆိုလိုသည်။

'ဒေါဟလိနိ-နှစ်လုံးနှစ်ခွရှိသောသူ' ဟူသောစကားနှင့် အညီတည်း။ ဤဒွိဟ ဟူသော မာဂဓကိုမှီ၍ ရှေးသူကြီးတို့သည် မြန်မာဘာသာ၌ 'ဒွိဟ' ဟူ၍ ဆိုလေသည်။

ပါ-၌ 'ပွင့်ကျင်ကာမျှ၊ ကြံဒွိဟဖြင့်၊ ဆုတ်ရပိမ့်လော၊ တက်ပိမ့်လော
ဟု၊ တွေးတောနှစ်ကွဲ၊ မခွဘဲလျှင်၊' -၃၃-ဟူ၍လည်းကောင်း။

'သေရှင်ဒွိဟ၊ သုံးလူဘကို၊ မှီကြတောင်သို့၊ ကိုး၏တည်း။' ဟူ၍
ဆိုသည်ထုံးကို မှတ်ရာသည်။

၄၃။ ဝတဲ၊ ဥတဲ၊ ဖွင့်မြဲတံခါး ဟူရာ၌
'ဝတဲ' ဆိုသည်၊ 'ဥတဲ' ဆိုသည်ကား 'တံခါးဝ' ဟူလိုသည်။
ဘုံ-၌ 'ဝင်တော်မူမြဲ၊ သဘင်ပွဲတည့်၊ ဝတဲဖွင့်ထား၊ ရွှေတံခါးဖြင့်၊
လွှားလွှားမင်းဖြူ၊ ဝင်တော်မူလော့။' -၁၀၈- ဟူ၍လည်းကောင်း။
'ငယ်သူနှလုံး၊ မရုံးနိုင်ဘဲ၊ ဝတဲကျဉ်းချောင်၊ ကိုယ်ရှောင်ကျိုဝင်၊' -၄၈
ပါ-၌ 'နိဗ္ဗာန်နဉ္စတဲ၊ ဝင်လေမြဲသား၊ မလွဲဖြစ်တမ်း၊' ဟူသည်တို့ကို
မှတ်ရာသည်။-၅၀

၄၄။ ဆတ်မြား-ကြမ်းကြုတ် ဟူရာ၌
'ဆတ်မြား' ဟူသည်ကား 'ကြမ်းကြုတ်သည်။' ဆိုလိုသည်။
သံ-တွင် 'ဆတ်ဆတ်မြားမြား၊ ထောင်ထားတယောက်၊ သံကျောက်
အတူ၊ ကြမ်းသောဟူလည်း၊ မီးပူ၌တွင်၊ ဖယောင်းကင်သို့၊' ဟူသည်ကို ထောက်
ရာသည်။-၁၆၀

၄၅။ နားမှုတ်ခေါ်တွင်၊ နားဝင်အောင်ဆို ဟူရာ၌
'နားမှုတ်' ဟူသည်ကား 'နားပါးဝင်အောင် ဆိုသည်။' ဟူလိုသည်။
သုမေဓာကို ဗြဟ္မာတို့က နိမိတ်မြင်ကြောင်းကို ပြသည်ကား နားပါးပူဝေအောင်
ပြသည် မဟုတ်ပါ။ မြင်ဖူးလိုက်တိုင်း မုကျသိ၍သာ ပြန်ဆိုပါသည်။-ဟူ
ပြောကြရာ၌

ပါ-တွင် 'နားပါးမှုတ်သည်၊ မဟုတ်စွာထွန်၊ မြင်တိုင်းပြန်၏၊' ဟူသည်ကို ထောက်ရာသည်။-၃၃

၄၆။ ဗဟို-အလယ် ဟူရာ၌

'ဗဟို' ဟူသည်ကား 'အလယ်အချက်' ဟူလိုသည်။ 'မဏ္ဍိုင်' ဆိုသည်လည်း ဗဟိုကဲ့သို့ အလယ်ပင် ဖြစ်သည်။

ဝတ်ရုံကျောင်းဘွဲ့ -၌

'မဏ္ဍိုင်ဗဟို၊ နတ်များခိုသား၊ မြင်းမိုရ်တောင်ရင်း၊'

ဘုံ-၌ 'အလယ်ဗဟို၊ ရွက်ဖျားညိုနှင့်၊' -၂၃

ရဲ-၌ 'မင်းများဘောင်၌၊ ရွှေတောင်မောက်မောက်၊' -၁၀၇

စာ-၌ 'လေးကျွန်းဗဟို၊ နဂိုထိပ်ပြင်၊ တသောင်းခွင်လည်း၊' -၅၂-

ဟူ၍လည်းကောင်း။

'တောင်ခိုင်ဗဟို၊ မပျက်ပြိုတည်း၊ ဆိုလည်းမကုံ၊' -၁၅၀

ဆယ်-၌ 'ဦးကိုင်ဗဟို၊ ချမ်းရိပ်ခိုသား၊ ပုဂ္ဂိုလ်များထွတ်၊'

၄၇။ သဟယ်သဟဲ၊ မှီတွဲအဖော် ဟူရာ၌

'သဟဲ' ဆိုသည်ကား 'အဖော်၊ အမှီ' ဟူလိုသည်။

ဇာတ်-၌ 'မဟာသဟယ်၊ မျိုးသူကြွယ်လျှင်၊ ကယ်ဆယ်ရေးဖျား၊

ခွင့်မအား၍၊ ထင်ရှားမျက်နှာ၊ မြင်သောခါမှ၊' -၃၀

၄၈။ ခရော်ခရွတ်၊ မညီညွတ်တည်း ဟူရာ၌

'ခရော်ခရွတ်' ဟူသည်ကား 'မညီမညွတ်သော ကြမ်းကြုတ်သော မြေမာမြေခြောက်' ဟူလိုသည်။

ဆု-တွင် 'ခရော်ခရွတ်၊ မြေပတ်မကြား၊' -၇၂

၁။ 'ရုဏ္ဏသာရပကိစ္ဆကစာစု-၂၃'-ကြည့်ပါ။

၄၉။ ပူအတ်ပူအစ်၊ ပူလောင်ချစ်စွာ ဟူရာ၌
 'ပူအတ်' ဟူသောစကား၊ 'ပူအစ်' ဟူသောစကားတို့သည် 'ပူဆာ
 အိုက်အဲသည်။' ဟူလိုသည်။

ပါ-၌ 'ပူအစ်နေအတ်၊ ရေငတ်အာသာ၊ ပြေငှာမရှိ၊'-၈၀-ဟူ၍
 လည်းကောင်း။

'ဝန်နှယ်ဖင်မျှ၊ ပူပင်နေအတ်၊ ရေလျှင်ပြတ်သို့၊'-၇-ဟူ၍လည်း
 ကောင်း။

တည်-တွင် 'အမြိုက်စစ်ဟု၊ ပူအစ်ဖြေဖြည်၊ ထောပတ်ညဉ်ကို၊'
 ဌေး-တွင် 'နှင်းပေါက်ကြောသို့၊ ဆာဝေပူအစ်၊ ချမ်းသာဖြစ်၍၊' စပ်ထုံး
 ရှိသည်။

၅၀။ သစ်သစ်ဆိုရန်၊ မကျန်မကြွင်း ဟူရာ၌
 'သစ်သစ်' ဟူသည်ကား 'မကြွင်းမကျန်၊ အကုန်အစင်' ဆိုလိုသည်။

ပါ-၌ 'တံသားထစ်သည်၊ သစ်သစ်ကုံကုံငငတည်း။'-၂

ဇာတ်-၌ 'ရောက်လာမာရ်စစ်၊ ရန်အမြစ်ကို၊ ပယ်လှစ်တျင်းတျင်း၊'
 -၁၀၇

ရဲ-၌ 'မက္ခာတစ်လစ်၊ ရာဂညစ်ကို၊ သစ်သစ်ကြွင်းမဲ့၊'-၁-ဟူသည်ကို
 ထောက်ရာသည်။

၅၁။ သစ်ဆင်းဘဒရ၊ လှေပွဲရ၏၊ လတော်သလင်း ဟူရာ၌
 'သစ်ဆင်း' ဟူသည်ကား 'လှေပွဲသဘင်'၊ 'တော်သလင်းလ' ဟူ၍

၂ ချက်ပင် ရသည်။

နဝဒေးဆို 'အံ့မူးပေးရာ' ချီရတု၌ 'နဒီသဘင်၊ သစ်ဆင်းရင်သော်၊'

၁။ 'ရှင်မဟာသီလဝံသ- 'ကြာပိဋ်ကျက်သရေ' ချီရတု'-ကြည့်ပါ။